

DE CONVENTIE VAN ZONHOVEN VAN 18 NOVEMBER 1833.

DOOR

P. H. VAN DER KEMP.

Met den val der citadel van Antwerpen in 1832 had de Nederlandsche regeering de onderhandelingen te Londen doen hervatten. Dit leidde tot de overeenkomst dd. 21 Mei 1833 tusschen Engeland en Frankrijk ter eenre, Nederland ter andere zijde ¹. Hare bepalingen luiden in substantie als volgt:

1. Opheffing van het embargo;
2. Terugkeer uit Frankrijk van de Nederlandsche krijgsgevangenen der Antwerpsche citadel;
3. Toezegging van Nederlandsche zijde om de vijandelijkheden tegen België niet te hervatten en de Scheldevaart geheel vrij te laten, zoolang de betrekkingen tusschen beide landen niet door een eindverdrag zijn geregeld;
5. „Zonder verwijl” zich bezighouden met het totstandkomen van dit eindverdrag; ten slotte
6. Ratificeering.

Artikel 4 van dit verdrag had betrekking op de bijzondere omstandigheid, dat, terwijl gansch Limburg met Venloo inclus

¹ Zie de conventie o.a. in onze Staatscourant van 3 Juni 1833. Over den loop der onderhandelingen zie bijv. de nader in den tekst vermelde Belgische werken.

het Belgisch gezag erkende, daarop eene uitzondering maakte zijne hoofdstad Maastricht en eene uiterst kleine omgeving platte land, alwaar de opperbevelhebber, generaal Dibbets, den revolutiegeest had weten te bedwingen.

De gemeenschap met Nederland voor deze vesting was dus hoogst gebrekkig; omgekeerd had Dibbets de vaart langs de Maas afgesloten, waardoor Luik groote schade leed.

Een oogenblik had er gelegenheid bestaan voor eene zeer geschikte oplossing. Holland zou, werd aan onze Regeering voorgesteld, met de ontruiming van het Antwerpsch gebied, ook de tot niets meer dienende Schelde-forten Lillo en Liefkenshoek afstaan, waartegen van Belgische zijde Nederlandsch Limburg zou worden prijsgegeven; België had zich hiertoe bereid verklaard. Maar terwijl Dibbets uit 's-Gravenhage werd geïnstrueerd, dat de Londensche overeenkomst volstrekt geene verandering bracht in 's Konings handhaving zijner rechten ¹, werd onzerzijds de overgave der forten geweigerd.

Was dit reeds zeer in het nadeel van Maastrichts handel, naar het oordeel van Dibbets werd, ook door maatregelen van onzen minister van Financiën, de door het verdrag van 21 Mei geboren nieuwe toestand uit een handelsoogpunt nog nadeeliger dan toen hij door den oorlogsstaat het verkeer kon regelen zooals hij het meest in het belang der gemeente achtte ².

Ter toelichting nog dit.

Vijftien jaren lang was er over de Rijnquaestie onderhandeld, tot er den 31^{en} Maart 1831 te Mainz eene overeenkomst gesloten werd, die slechts Nederland toestond een matig recht te heffen; overigens werd het aan alle Rijnsoeverstaten veroorloofd op deze rivier naar Nederland te varen en er handel te drijven. Men had bovendien daarbij zóó weinig rekening gehouden met onze opvatting over den Belgischen opstand, dat men in dit

¹ Zie in bijl. 1 de opmerkelijke bijdrage tot het Volhardingsstelsel. Het stuk vond ik ongedagteekend en ongeteekend in 's Rijksarchief.

² Zie Dibbets' schrijven dd. 9 September 1833 over de ontstane nadeelen, in bijl. 2.

verdrag, dat de Rijnvaart gold, ook eene bepaling opnam ten behoeve van België, ingevolge waarvan wij verplicht werden te beloven, dat bij het gebruik maken van de Maas door België een gelijk recht zou geheven worden ¹. Bij de vaststelling van dit Maasvaartvoorschrift zal destijds wel niet anders gedacht zijn, althans van Nederlandsche zijde, dan dat het gegeven werd met het oog op den tijd, dat de afscheiding in een eindverdrag door Nederland was aangenomen. De uitkomst zou leeren, dat men zich dan in ieder geval zeer vergist had.

Art. 4 der Londensche conventie van 21 Mei 1833 handelde echter niet alleen over de Maasvaart, maar tevens over de gemeenschap te land tusschen Maastricht ter eene zijde en Noord-Brabant, benevens Duitschland ter andere. Vandaar dat het artikel bestond uit twee alinea's, die in de officieele briefwisseling paragraphen genoemd worden, te weten:

Alinea 1: „Onverwijld na de uitwisseling der ratificatiën van de tegenwoordige overeenkomst zal de vaart op de Maas voor den handel geopend worden, en tot dat een vast reglement te dien opzichte zal bepaald zijn, zal deze vaart onderworpen zijn aan de beschikkingen der overeenkomst op den 31^{en} Maart 1831 te Mainz voor de Rijnvaart geteekend, in zoo verre deze beschikkingen op gezegde rivier toepasselijk kunnen zijn.”

En

Alinea 2: „De gemeenschap tusschen de vesting Maastricht en de grenzen van Noord-Brabant, en tusschen gezegde vesting en Duitschland, zal vrij en onbelemmerd zijn.”

Hoe de beteekenis van dat vrij en onbelemmerd het eerst de behoefte deed ontstaan aan eene nadere omschrijving en hoe deze zich ten slotte zou uitstrekken ook over de Maasvaart, is de geschiedenis der conventie van Zonhoven.

¹ De overeenkomst van 31 Maart 1831 vindt men o. a. in onze Staatscourant van 22 Juli 1831. Over de gevolgen van de vrijverklaring dezer vaart raadplege men o. a. N. G. van Kampen's Gedenkboek van Nederlands Moed en Trouw (1834). Men zie ook over de Rijnvaarttolwetgeving het artikel van Mr. T. M. C. Asser in „De Gids” van Maart 1861.

In Nederlandsche geschiedboeken vindt men van deze overeenkomst óf niets óf zeer weinig vermeld; zeker is het, dat zelfs velen, die betrekkelijk goed op de hoogte van de gebeurtenissen der Belgische omwenteling zijn, zich niet herinneren ooit iets van Zonhoven gehoord of gelezen te hebben. Daarentegen, zoo mijne indrukken niet falen, wijdden Belgische geschiedschrijvers meer aandacht aan dit verdrag. Het is namelijk de eerste overeenkomst, die Holland met den wordenden Belgischen staat heeft gesloten, hetgeen o. a. den Leuvenschen professor Thonissen deed schrijven: „*Bien que la convention militaire de Zonhoven, considérée en elle-même, n'offre qu'une importance secondaire, elle mérite d'attirer l'attention de l'historien, parce qu'elle est le premier acte diplomatique intervenu entre la Belgique et la Hollande. C'est au village de Zonhoven (Limbourg) que, pour la première fois, les mandataires de Guillaume Ier ont négocié, sur le pied d'une parfaite égalité, avec ceux qu'ils appelaient les rebelles des provinces méridionales*”¹.

Het kwam mij voor, dat men den korten tijd, daaraan te wijden², niet als verloren behoefde te beschouwen, moge dan ook inderdaad het verdrag van ondergeschikt en voorbijgaand belang geacht worden.

Mijne mededeelingen vloeien overigens rechtstreeks voort uit archivalische bronnenstudie, immers uit de kennisneming van de stukken, die hierover te vinden zijn in de Dibbets-bundels van het Rijksarchief te Maastricht; verder uit de diplomatieke bescheiden, openbaar gemaakt in een Bijvoegsel van onze Staatscourant dd. 25 October 1833; eindelijk uit het IIe deel van Nothomb's bekende geschiedenis der Belgische omwenteling³.

1 La Belgique sous le règne de Léopold Ier. Tome II (1861), p. 157.

2 Schrijver dezes heeft namelijk het onderwerp behandeld in eene voordracht, gehouden ter sectie-vergadering van de afdeeling Letterkunde, Wijsbegeerte en Geschiedenis van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te Utrecht, den 7en Juni 1905.

3 Essai Historique et Politique sur la révolution Belge. De 4e druk verscheen in 1876. Mijne opmerkingen over dit werk sluiten zich aan bij die, voorkomende in mijne beoordeeling, opgenomen door „De Tijdspiegel” van October 1903, blz. 2—3.

I.

Zoodra de Londensche conventie aan generaal Dibbets gelegenheid had gegeven manschappen over Belgisch gebied naar Noord-Brabant te zenden, ontving hij brieven van den Belgischen generaal, baron Hurel te Diest, met klachten over het gebruik, dat er van gemaakt werd. De militairen, schreef Hurel dd. 14 Juni 1833, moesten op zichzelf, dus niet in detachementen, reizen; zij behoorden steeds te zijn in uniform en, met uitzondering van de officieren, ongewapend; ook mochten zij geen anderen weg nemen dan over Winterslag, Houthalen en Hechtel. Tegelijkertijd berichtte hij, dat de uitvoering van art. 4 al. 2 zou geregeld moeten worden door eene nadere overeenkomst¹. Dibbets ging in zijn antwoord aan Hurel niet verder dan de goede ontvangst der missive te erkennen, „ten einde,” berichtte hij Oorlog den volgenden dag, „mij niet te verbinden, en, zoo noodig, instructiën daaromtrent te kunnen ontvangen.”

Daar de Maastrichtsche opperbevelhebber intusschen voortging met manschappen in detachementen en gewapend, wat bezwaarlijk in die dagen anders kon, over het Belgisch gebied te zenden, ontving Hurel de stellige opdracht van het Brusselsch bewind om stappen te doen voor het tot stand komen van eene regeling. Bij schrijven van 17 Juni gaf hij hiervan Dibbets kennis met verzoek een commissaris voor de onderhandelingen aan te wijzen; een gelijk verzoek zond hij naar Oirschot in Noord-Brabant, waar de bevelhebber onzer 2^e divisie, de hertog van Saxe-Weimar, zijn hoofdkwartier had. Als plaats van samenkost werd aangewezen Zonhoven, liggende in de nabijheid van den weg, dien onze militairen moesten begaan, en op ongeveer het midden van den afstand Oirschot—Maastricht. De briefschrijver zeide te verwachten, dat zulk eene nadere regeling ook in het belang van Holland zou zijn, daar er de gemeen-

1 Zie den brief in bijl. 3.

schap met Maastricht door gemakkelijk zou gemaakt worden ¹.

Wij zien hieruit onwederlegbaar, dat het eerst van Belgische zijde op het sluiten eener nadere overeenkomst werd aangedrongen. Nogtans schrijft Nothomb: „Le gouvernement hollandais demanda que des commissaires fussent nommés pour régler par une convention spéciale l'exécution du § 2” ². Evenzoo luidt het bij Thonissen: „La Hollande fit le premier pas, en demandant que des commissaires fussent nommés pour régler, par une convention spéciale, les conditions du passage de ses troupes” ³.

Bij de machtiging, die van wege onze Regeering voor het zenden van commissarissen aan Saxon-Weimar en Dibbets werd gegeven, bewerkte de prins van Oranje, dat uit Oirschot gezonden werd de majoor vrijheer Frederik von Gagern, de bekende generaal van later, in wiens levensbeschrijving men over de zending leest: „Deze opdracht was Frits bijzonder welkom, omdat de Prins, bij de keus van den persoon voor deze onderhandeling, bepaaldelijk vooruitgezet had, dat mijn broeder evenmin als hijzelf de opgewondenheid van vele andere hoogere officieren tegen de Belgen deelde, eene opgewondenheid, waarvan velen op zulk eene overdrevene en hatelijke wijze lucht gaven, dat zij zich althans voor eene onderhandeling als deze geheel onbruikbaar hadden gemaakt” ⁴.

De Maastrichtsche opperbevelhebber wees als commissaris aan den door hem hooggeachten en bij de troepen buitengewoon gezienen majoor der infanterie Menso.

Hurel benoemde den kolonel Wilmar, directeur der fortificatiën, een Luxemburger.

Op den vastgestelden datum, den 12^{en} Juli, waren de onderhandelaren te Zonhoven voor het eerst in conferentie ⁵. Men had

1 Zie het schrijven en Dibbets' antwoord in bijl. 4.

2 Bl. 74, t. II, t. a. p.

3 Bl. 158, t. II, t. a. p.

4 Het leven van den generaal Frederik von Gagern, uit het Duitsch door Mr. C. C. E. d'Engelbronner, dl. II (1859), bl. 56.

5 Niet op den 11^{en}, gelijk Thonissen mededeelt in de noot van p. 158, t. II, t. a. p.

zich bereids verstaan over den door onze militairen te volgen weg, namelijk van Maastricht over Winterslag en Houthalen, langs den straatweg over Valkenswaard naar Noord-Brabant, toen er oneenigheid ontstond over het verlangen van Belgische zijde, dat niet meer dan 25 man te gelijk en ongewapend de reis iederen dag mochten volbrengen. Wilmar deed daarop de onderhandelingen schorsen en met de belofte zijnerzijds van terugkomst, gingen de commissarissen nog denzelfden dag huiswaarts, zonder iets tot stand te hebben gebracht.

Den 15^{en} Juli zond Hurel een bericht aan Dibbets, dat van hervatting der onderhandelingen voorloopig moest worden afgezien, daar de verschillen zóó groot bleken, dat ze slechts uitgemakt konden worden door de onderteekenaren der conventie van 21 Mei ¹. Den verstandigen opperbevelhebber verwonderde dit bericht in het geheel niet. „Zonder concessie dezerzijds, de vesting betreffende, ben ik overtuigd”, schreef hij Oorlog den volgende dag, „dat buiten tusschenkomst der Conferentie, niets verrigt zal worden, noch tot stand komen.”

Nu echter was het niet van Belgische zijde, doch van onzen kant dat het initiatief uitging.

Gelijk medegedeeld, hield art. 5 der conventie van 21 Mei de bepaling in, dat men zoo spoedig mogelijk, „sans délai”, tot een eindverdrag moest trachten te komen. Daartoe was onzerzijds te Londen niet slechts ambassadeur Salomon Dedel, maar tevens als gemachtigde de heer Verstolk van Soelen, minister van Buitenlandsche Zaken. Van Belgische zijde had men dit met opzet nagevolgd, door nevens den vertegenwoordiger Sylvain van de Weyer, naar Londen te zenden generaal Goblet: „de sorte que”, schrijft Thonissen ², „les ministres des relations extérieures des deux peuples se trouvaient en même temps sur le terrain immédiat des négociations diplomatiques.”

Onze vertegenwoordigers wendden zich nu tot den Franschen

¹ Zie den brief in bijl. 5.

² T. II, t. a. p., p. 142.

ambassadeur en den Britschen Eersten secretaris van Staat over hetgeen zij noemden de schending van al. 2 art. 4 der conventie van 21 Mei, die immers eene doorreis had toegezegd vrij en onbeperkt. De klacht is vervat in de door het vermelde Bijvoegsel onzer Staatscourant gepubliceerde nota van 27 Juli 1833. Het stuk wees „op de hinderpalen, welke van den kant van België in den weg gelegd zijn aan de gemeenschap tusschen de vesting Maastricht en de grenzen van Noord-Brabant, alsmede tusschen genoemde vesting en Duitschland.” Het herinnerde er aan, dat het de Belgen waren geweest, die de onderhandelingen hadden afgebroken, „die zij zelven uitgelokt hebben”; dat zij nu weigerden de overeenkomst na te komen, door de beperking van het ongewapend zijn en van het aantal ad 25 man; „eene onverwachte inbreuk” noemde de Nota deze opvatting, die tot maatregelen van wedervergelding moest leiden, ofschoon onze Regeering daartoe „ongaarne” overging, waarom ze de tusschenkomst inriep van de mogendheden, die de conventie van 21 Mei mede onderteekend hadden. Ten slotte verklaarde de Nota, dat onze Regeering bereid was „om, bij het hervatten der onderhandelingen, die te Zonhoven begonnen zijn, zich te verstaan over de bijzondere bepalingen, die reeds voorgesteld zijn of noodig geacht mogten worden, ten einde het geregeld gebruik dier gemeenschap te waarborgen.”

Dit stuk werd in handen gesteld van de Belgische gevolmachtigden; hun antwoord van 1 Augustus 1833 kan men o. a. vinden bij Nothomb ¹. Het begon met eene mededeeling, die deels, om een zacht woord te gebruiken, ten eenenmale was onjuist, deels was zoo goed als zeker onjuist. De heeren stelden namelijk voorop, dat de Zonhovensche samenkomst belegd was: „ten einde zich te verstaan niet”, gelijk zij verzekerden, „over de bijzonderheden der uitvoering van de 2^e zinsnede van art. 4, maar over den geheelen inhoud van dat artikel, welk voorstel gereedelijk werd aangenomen.”

¹ T. II, t. a. p., p. 74—75.

Ik deelde reeds mede, dat de correspondentie van Hurel met Dibbets uitsluitend geloopt had over alinea 2, niet over alinea 1 van art. 4, dus wel over de gemeenschap te land, niet over de Maasvaart. Wat meer is, de eigen geloofsbrief, door Hurel aan Wilmar medegegeven en dien de Belgische commissaris te Zonhoven overlegde, luidt niet anders! Immers aldus:

OBSERVATIE-LEGER.

1ste Divisie.

Order.

Tengevolge der magtiging, welke ik van mijne Regering ontvangen heb, geef ik aan den door mij benoemden Commissaris, den Kolonel der genie Wilmar, last, om zich, op den 12 dezer, naar Zonhoven te begeven, ten einde, in overeenstemming met de Commissarissen, benoemd door den Luitenant-Generaal Hertog van Saksen-Weimar, bevelhebber der 2e divisie van het Hollandsche leger, en door den Luitenant-Generaal Dibbets, Gouverneur der vesting Maastricht, alles te regelen wat betrekking heeft tot de daar te stellen gemeenschap tusschen genoemde vesting en Noord-Brabant op den linker Maasoever, en tusschen dezelfde stad en Aken op den rechter oever, en omgekeerd.

Hoofdkwartier te Diest, 11 Julij 1833.

De Divisie-Generaal, kommanderend de 1e Divisie
des Belgischen legers

Baron HUREL.

Duidelijker kan het wel niet. Eerst in het door mij vermelde bericht dd. 15 Juli van Hurel aan Dibbets, waarin hij de schorsing der onderhandelingen mededeelt, schijnt — wel te verstaan beschouwd in het licht der later opgeworpen quaestien — de Belgische generaal niet zonder opzet nagelaten te hebben de speciale vermelding van alinea 2 van het artikel, om in plaats hiervan te gewagen van de door de Mogendheden te beslissen quaestien: „voornamelijk wat betreft de uitvoering van art. 4.”

Wij zagen mede, dat volgens Van de Weyer en Goblet het denkbeeld om het geheele artikel 4 als onderwerp van behandeling te stellen, gereedelijk was aangenomen. Er wordt niet gezegd door wie; maar van de Nederlandsche regeering kan die aanneming nooit zijn uitgegaan, want de Maasquaestie was als

reden der samenkomst niet opgegeven; dan zou die quaestie gerezen kunnen zijn op de conferentie zelve en toen door onze Commissarissen aanstonds aanvaard. Het blijkt echter uit niets, ook niet uit de Belgische beweringen, dat Menso of Von Gagern aldus hunne opdracht op eene onverantwoordelijke wijze overschreden zoude hebben. Nothomb weet dan ook geen ander middel om de houding der Belgische bewindslieden ten deze klaar te maken, dan door over de eerste Zonhovensche samenkomst eenvoudig te zwijgen en op zijne onjuiste bewering, dat de Nederlandsche regeering de onderhandelingen had uitgelokt, de even onjuiste mededeeling te doen volgen: „En accédant à la nomination de commissaires, le gouvernement belge demanda que l'application du tarif de Mayence à la Meuse fût également réglée par une convention nouvelle” ¹.

Men zal misschien niet ver van de waarheid zijn door zich den loop der zaak aldus voor te stellen. Toen Wilmar den 12^{en} Juli naar Brussel terugging, ten einde geïnstrueerd te worden over de troepenquaestie, waren er bij het Belgisch bewind klachten ingekomen over Dibbets' regelingen van de Maasvaart en nu zag men te Brussel onverwacht een middel — nl. in het belemmeren van de gemeenschap te land — om bij eene regeling ten deze tot het opheffen dier belemmeringen, voordeelen te bedingen ten aanzien der Maasvaart; daarom moest het er nu naar gedreven worden, dat het geheele artikel 4 onderwerp van regeling zou zijn. De voorstelling van den hoogleeraar Thonissen, die overigens evenzeer over het mislukken der conferentie van 12 Juli zwijgt, bevestigt dit vermoeden.

Hoe ook, de Belgische nota deelde mede, dat het afbreken der onderhandelingen onvermijdelijk was geacht, omdat het overgelegde Hollandsche ontwerp het stilzwijgen bewaarde over het punt, dat juist voor België het belangrijkste was: de openstelling namelijk van de Maas voor den handel en de toepassing op die rivier van het Mainzer tarief. Betoogende, dat alzoo art. 4 in

¹ T. II, t. a. p., p. 74—75.

zijn geheel moest behandeld worden, verklaarde de Nota: „dat België alleszins geneigd is zelfs de minste reden en het minste voorwendsel van botsing met Holland uit den weg te ruimen.”

Wij moeten nu een oogenblik bij die Maasvaartquaestie ver-
toeven.

De Londensche conventie van 21 Mei had den oorlogsstaat niet opgeheven, wel een actief militair optreden tusschen partijen verboden. Kon men onder die omstandigheden in de bepaling van art. 4 lezen, dat nochtans aan de Belgen was toegestaan vrij door gansch Nederland de vaart op de Maas uit te oefenen, ten handel uit te oefenen, want daarover liep de Mainzer overeenkomst, mits slechts het aangegeven tarief werd toegepast!? Wat mijzelf betreft, toen ik nog niet bekend was met de quaesties, die er over opgeworpen zouden worden, heb ik in alinea 1 niets anders gelezen, dan wat men van Nederlandsche zijde er destijds ook in las, dat namelijk Nederlandsch Limburg, hetgeen in bezit was van België, voor de vaart opengesteld moest worden, speciaal ook wegens de gemeenschap met Venloo en den handel van Luik door Maastricht. Reeds met den aanvang van den opstand in 1830, had Dibbets aan die vaart een einde gemaakt, door de bogen van de Maasbrug met zware aan kettingen opgehangen balken af te sluiten en andere militaire voorzorgen te nemen. Met de inwerkingtreding der Londensche conventie van 21 Mei 1833 deed Dibbets de fameuse balken wegnemen; den 6^{en} Juni kwamen de eerste schepen van Luik langs de vesting, terwijl tegelijkertijd ook door België de vaart was vrijgegeven. Van die zijde verlangde men ook destijds niets anders, voor zoover dit althans blijken kan uit een schrijven dd. 10 Juni van Hurel, waarin hij Dibbets aan zijne verplichtingen ten deze herinnert, — een breedvoerig schrijven, waarop de Maastrichtsche bevelhebber met zijne gewone kortheid den 11^{en} antwoordde: „que les dispositions de la convention de Londres du Mai dernier, en ce qui concerne le libre passage de la Meuse, ont été mises à exécution depuis le 6 de

ce mois¹.” — Dibbets had tevens voorloopige bepalingen omtrent de vaart vastgesteld. Vóór den opstand werd er in het dorp St. Pieter, krachtens een Koninklijk besluit van 16 December 1819, een provinciale tol geheven; deze werd nu weder in werking gebracht; verder moesten de schepen, in de vesting komende, gevisiteerd worden met het oog op oorlogsvoorraad, reizigers, enz. ten einde verraderlijke overvallen te voorkomen. Voor de Belgische schippers was met name dit dubbel oponthoud lastig. Intusschen vereenigde de inspecteur van de Rijnvaart, die uit 's-Gravenhage tot het vaststellen van regelingen overkwam, zich geheel met de bereids gewettigde voorschriften, zoodat de Opperbevelhebber den 11^{en} Juni aan Oorlog kon berichten: „De regeling der tol op de Maas is bereids in volle werking, hebbende de ten deze voorloopig vastgestelde beschikkingen geene wijzigingen behoeven te ondergaan.”

Het moest nu wel onze Regeering weder diep treffen, dat de Fransche en Engelsche diplomatie met de opvattingen der Belgische regeering medeging. Bij schrijven van 5 Augustus boden namelijk Talleyrand en Palmerston de Belgische nota onzen gevolmachtigden aan, onder opmerking: „dat de Nederlandsche regeering tot hiertoe niet al de stappen gedaan heeft, die noodig zijn voor de volledige uitvoering van die bepaling der overeenkomst van 21 Mei, welke de vaart op de Maas betreft.” Zij verlangden daarom „dringend”, dat ook te dien aanzien „onverwijld” onze commissarissen voor Zonhoven van instructiën werden voorzien, en wel opdat men zich mede zoude kunnen verstaan „over de toepassing der bepalingen van de overeenkomst van Mainz op de vaart langs den geheelen loop dier rivier.” En verder werd er onze Regeering alsnog aan herinnerd: „dat hetgeen zij hier van de Nederlandsche regeering verlangen, niets anders is dan de stipte uitvoering der overeenkomst van 21 Mei”, „dat er meer dan twee maanden verlopen zijn sedert de uitwisseling der bekrachtigingen van deze overeenkomst,

1 De brief van Hurel is te vinden in bijl. 6.

waarvan alle de bepalingen reeds voorloopig moesten uitgevoerd zijn.”

II.

Onder deze omstandigheden berustte onze Regeering nochtans in eene hervatting van de onderhandelingen te Zonhoven, waar toe de commissarissen den 16^{en} Augustus opnieuw samen kwamen. Van Belgische zijde deed men nu de concessie, dat eens in de 24 uren 500 gewapende militairen de reis naar Holland van Maastricht en omgekeerd mochten maken, maar men wilde niet meer toestaan daarvoor te gebruiken den meest rechtstreekschen en gemakkelijken weg Winterslag, Houthalen, Valkenswaard. Niettegenstaande de door mij vermelde geloofsbrief van Wilmar ook enkel sprak van den linker Maasoever voor deze reis, luidde nu de Belgische eisch, dat onze militairen eerst zouden volgen den rechter oever langs Stein, Obbicht, Echt, Wessen, om dan de Maas over te steken en den tocht te vervolgen over Heersel, Stamprog, Weert, naar Noord-Brabant; een weg, die in den regentijd onbruikbaar mocht heeten, terwijl, bij gemis van eene brug, men te Wessen de Maas zou moeten overvaren.

Terwijl alzoo met dezen eisch zelfs afgebroken werd, hetgeen bij de samenkomst van 12 Juli aangenomen scheen, kwam tevens de Belgische commissaris met de volgende nieuwe bepaling voor den dag:

„Wat betreft de vaart op de Beneden-Maas van Mook tot aan zee of den Rhijn, alsmede de toepassing der bepalingen wegens den Rhijn, die in de overeenkomst van Mainz van den 31sten Maart 1831 zijn vastgesteld, zoo zullen er onverwijld commissarissen worden benoemd, om gezamenlijk de plaatsing der tolkantoren en het bedrag van dat regt te regelen.”

Dit viel geheel buiten de instructiën van onze commissarissen,

zoodat Menso, nu vergezeld door Von Gagern, den 17^{en} Augustus naar Maastricht terugkeerde, ten einde nadere bevelen in te winnen. De heeren stelden daartoe den Opperbevelhebber eene nota ter hand, die deze den 18^{en} bij nota beantwoordde. Ook hij achtte het „bijna ondoenlijk” om in najaar en winter met troepen den weg van den rechter oever te nemen; bij hoogwater ging bovendien de Maas buiten hare oevers. Gelijk onze commissarissen hadden opgemerkt, achtte hij de door de Belgische eischen gestelde gemeenschap „geheel illusoir”. Ook behoorde de vrije vaart over den geheelen loop der rivier niet tot de beoordeeling der Commissarissen. „De nota van de heeren majoors baron Von Gagern en Menso in alles voorziende, valt,” besloot des Opperbevelhebbers beschouwingen, „hierop dezerzijds niets te bemerken.”

Den 19^{en} Augustus keerden onze vertegenwoordigers naar Zonhoven terug; van Belgische zijde was de stafchef, overste Trumper, aan Wilmar toegevoegd. Nieuwe eischen van de Belgische commissarissen deden Dibbets den 20^{en} andermaal Menso punt voor punt inlichten, doch ook nu kwam men niet veel verder, zoodat den 22^{en} Menso bij uitgewerkte nota weder Dibbets' bevelen inriep, waarop deze het volgende den 23^{en} categorisch antwoordde:

1e. „Omtrent het tarief der te betalen tolgelden te Maastricht, hoewel niet noemenswaardig, kan door mij geene inlichting worden gegeven. De beste informatiën kunnen door hen [d. w. z. de Belgen] deswegens bij de schippers worden verkregen.” — De Opperbevelhebber kon natuurlijk die inlichtingen wel verstrekken, maar hij wilde het tarief niet te Zonhoven behandeld hebben.

2e. „Ten aanzien van de doorvaart te Maastricht kan hun gezegd worden, dat geene wijzigingen daarin te maken zijn; ook dat deze aangelegenheid als niet van hunne competentie wordt aangemerkt.”

3e. „De tol te St. Pieter is dezelfde als voorheen, en geheel buiten de bemoeijng van den heer Wilmar. Kan tot het bekomen van inlichting, naar de schippers worden verwezen.”

4e. De vrije vaart op de beneden Maas moet „hoegenaamd bij de onderhandelingen niet in aanmerking komen,” „zooals § 5 uwer Nota vermeldt.” „Alle administratieve aangelegenheden omtrent de Maas, zijn buiten onze bemoeijingen en is dus zeer wel gedaan zulks in geene deliberatie te doen komen. Indien, buiten alle veronderstelling, gegronde klagten van de zijde der schippers, tegen de ambtenaren konden bestaan, zal ik, na gedane opgave, die uit den weg doen ruimen.”

5e. „De mondelinge mededeeling omtrent het voorgaande punt, zal voorzeker door den Hertog, even als door mij, goedgekeurd worden.”

6e. „Aan het bepalen van een *rayon stratégique* om de vesting zal volstrekt geen gehoor worden gegeven, tenzij de vrije gemeenschap over Houthalen en Helchteren, volgens uwe primitieve nota, zal zijn vastgesteld, en dus maar ééne etappe of nachtkwartier.” Het nachtkwartier zou „desnoods”, zoo de Hertog dit ook goed vond, te Bree kunnen zijn, maar de militaire gemeenschap met Noord-Brabant mocht in geen geval anders dan op den linker Maasoever aangewezen worden.

En besloot Dibbets zijne nota van 22 Augustus bemoedigend: „UEdG. en de heer majoor baron Von Gagern aldus voortgaande, zullen voorzeker van mijne zijde, als van die van den Hertog, teregt alle voldoening kunnen verwachten.”

Van Belgischen kant bleef men intusschen de regeling der Maasvaart vorderen, waarop de Nederlandsche commissarissen den 23en Augustus de volgende nota aan hunne wederpartij overhandigden: „Zoo de inlassching eener bepaling betreffende de vaart op de Maas door Mijne Heeren de Belgische commissarissen als een *conditio sine qua non* beschouwd wordt, bevonden zij zich in de noodzakelijkheid om de onderhandelingen te schorsen.”

Denzelfden dag kregen zij ten antwoord, dat dit het Belgisch verlangen was, onder de betuiging verder, dat de Belgische regeering met den oprechten wensch bezielde bleef, om tot eene spoedige beslissing te geraken.

Men ging alzoo voor de tweede maal onverrichter zake uit elkan-
der; den 24^{en} Augustus was majoor Menso te Maastricht terug.

Voor mij is het eene leemte in de geschiedenis, dat men onzer-
zijds in eene hervatting van de onderhandelingen is kunnen
treden, terwijl nu toch bekend kon zijn, dat zij geen resultaat
zouden hebben.

Wie zich over deze mislukking ten diepste teleurgesteld ge-
voelden, waren de talrijke in de vesting Maastricht zoolang opge-
sloten miliciens, die voor verlof in aanmerking kwamen en van
de vertraging de slachtoffers werden. De langdurige belegstaat,
waardoor den soldaat veel vrijheid werd ontnomen, terwijl er
ook niet meer te vechten viel, werkte prikkelend op den geest
van het garnizoen. Wel, schreef Dibbets reeds den 15^{en} Maart
1833 aan Oorlog, bestond er in het algemeen genomen reden
over den dienst en het gedrag der korpsen tevreden te zijn —
waartoe veel bijdroeg, dat de goede stemming steeds door alle
mogelijke middelen onderhouden werd — maar het kon niet
ontkend worden, dat bij de manschappen, vooral uit Groningen
en Friesland, wier dienstdienst geëindigd was, eene zekere neer-
slachtheid, ja zelfs moedeloosheid heerschte, sedert zij van
huis berichten ontvingen, dat overal verlof werd verleend, en
zij wel vooruit zagen hiervan verstoken te zullen blijven, zoolang
de gemeenschap met 's-Hertogenbosch niet hersteld zou zijn.

Sinds verscheen de conventie van 21 Mei 1833, waardoor
België en Holland gelegenheid kregen een goed deel der troepen
huiswaarts te zenden. Het garnizoen te Maastricht kon de ge-
lukkige Belgische strijders zien voorbijgaan, hetgeen de ontevren-
denheid zóó opwekte, dat de Opperbevelhebber zich verplicht
zag bij de ochtendoefeningen op den 26^{en} Juni de soldaten per-
soonlijk toe te spreken. Hij deed ze beseffen, dat Maastricht
niet op dezelfde wijze kon worden behandeld; dat echter, althans
ten deele, ook hier verlof zou worden gegeven, doch dat men
geduld moest hebben. „Zulks”, schreef Dibbets dien dag aan
Oorlog, „heeft den verwachten indruk gehad, en hen algemeen
te vreden gesteld.”

Daar openden zich nu de onderhandelingen van Zonhoven, dat het vooruitzicht gaf op verloven ook voor de vesting. „Telkens,” luidde het in Dibbets' rapport van 21 Augustus aan Oorlog, „dat de majoor Menso van Zonhoven alhier terugkeert, is het vergenoegen op het gelaat der miliciens van vroegere ligtingen duidelijk te bespeuren, alzoo zij alsdan de hoop voeden, dat de weg op 's Bosch weldra voor hen opengesteld zal zijn. Nogthans moet erkend worden, dat zij daaronder thans meer gelaten zijn dan vóór twee maanden, als wanneer zij dagelijks brieven van huis ontvingen, dat miliciens hunner kennis met onbepaald ver- lof waren teruggekeerd; ook wordt niets verzuimd, om de tevredenheid te onderhouden, terwijl men hen tevens doet beseffen, dat zulks alleen aan de slechte handelwijze der Belgen te wijten is.”

Drie dagen later had die slechte handelwijze andermaal het finaal opgeven van de onderhandelingen tengevolge. „De terugkomst van den majoor Menso,” rapporteerde dientengevolge de Opperbevelhebber den 26^{en} Augustus aan Oorlog, „zal de hoop op verlof bij de miliciens weldra doen verdwijnen, hoewel men de ware reden daarvan, zoo lang doenlijk, voor hen zal trachten geheim te houden.” Dibbets' taak ten deze werd te meer bezwarend, toen individueel miliciens bij Koninklijke dispositie verlof kregen om van Maastricht huiswaarts te keeren. „In omstandigheden,” beklagde zich hierover de Opperbevelhebber dd. 6 September aan Oorlog, „dat de milicien met een ongeduldig verlangen het oogenblik te gemoet ziet, om naar zijnent terug te keeren, en zich daarin, door het steeds vertraagd vertrek van den majoor Menso naar Zonhoven dagelijks al meer vindt te leurgesteld, mag ik niet ontkennen, dat alle speciale vergunningen het onderhouden van tevredenheid bij den soldaat moeilijk doet zijn, nemende ik de vrijheid zulks aan Uwe Exc. bij deze eerbiedig in overweging te geven.”

Aldus ging September in afwachting voorbij. Op den 29^{en} dier maand werd 's avonds 10 uur een zekere Mulkens op straat te Maastricht gewelddadig door twee infanteristen, gewapend met

blanke bajonet, aangevallen. Hij vluchtte in het openstaand huis van eene slachterij; ook zich daar achtervolgd ziende, greep hij een op de toonbank liggend mes en zich hiermede verwerende, trof hij een der aanvallers op het hoofd, die nederstortte en den 11^{en} October overleed.

Zoowel tengevolge hiervan, als van de mislukking der Zonhovensche onderhandelingen, werd het in de stad toenemend onrustig en moesten de patrouilles verdubbeld worden. Den 3^{en} October ontstond er ontevredenheid bij de kurassiers wegens eene strafinspectie; zeventien verwijderden zich uit de kazerne, en moesten dronken in de herbergen, waarover zij zich verspreid hadden, gearresteerd worden. „Dat men,” schreef Dibbets den 6^{en} aan Oorlog, „in het duister werkzaam is, om ontevredenheid bij het garnizoen te bewerken, is wel zeker; doch is het evenmin in twijfel te trekken, dat zich nu drie jaren opgesloten te zien, zonder eenig verlot te kunnen bekomen, ook van geene goede uitwerking op den soldaat kan zijn. Zoo lang door de onderhandelingen te Zonhoven de hoop bestond, dat weldra de gemeenschap met 's Bosch zoude worden vrijgesteld, werd de tijd daartoe geduldig afgewacht; thans echter, daar, volgens de Belgische dagbladen, alle vooruitzicht daartoe, immers vóór den winter, benomen is, kan zulks niet dan misnoegen doen ontstaan. Hoewel er nu geene reden, noch vermoeden bestaat, dat zulks tot ernstige gevolgen kan leiden, vind ik mij niettemin verplicht, de aandacht op dezen toestand te vestigen, ten einde hen, zoo mogelijk, eenige hoop in het verschieft te doen geven.”

In België volgde men deze broeiende ontevredenheid met de meeste belangstelling, altijd toch met de hoop vervuld, dat het een of ander standje de vesting in handen van den vijand zou doen brengen. „Te Luik, als ook te Namen,” rapporteerde Dibbets den 11^{en} October aan Oorlog, „is het algemeen gerucht geweest, dat te Maastricht groote oneenigheden tusschen de militairen en de inwoners zouden hebben plaats gehad. Het garnizoen van Luik moet zelfs onder de wapenen zijn geweest, daarna geconsigneerd in de kazerne, om elk oogen-

blik te kunnen marcheren. De Belgische dagbladen hebben omtrent het voorgevallene met de kurassiers, vermeld in mijn rapport van den 6 dezer maand, no. 472, als gewoonlijk, het dubbele opgegeven en alles in een verkeerd daglicht gesteld. De bedoelde zeventien kurassiers bevinden zich steeds in de provoost." — Waarschuwend schreef ook dd. 8 October de gewezen kolonel Rottiers, een Belg, die van Eupen uit Dibbets op de hoogte hield, het volgende:

„M. le Landraad de Scheibler est venu me communiquer, en toute hâte, qu'il venait de recevoir des données de haute source, que les Belges tentaient à mettre tout en oeuvre à Maestricht pour y susciter des troubles et s'en emparer s'il était possible. Ceci coïnciderait avec les données de Paris dd. 27bre, que j'ai fait connaître à Votre Excellence par ma lettre du 28 idem. Puis Mr. H., étant venu ici vendredi dernier (4 Octobre), m'a corroboré, par un entretien casuel, qu'il avait eu avec un homme de la révolution à Liège: qu'ils devaient exister des manoeuvres secrètes sur notre frontière et notamment à Maestricht. Il est de fait, que sans la vigilance et la grande fermeté que V. E. a déployées depuis trois ans révolus, l'esprit catholique-révolutionnaire aurait fait un effort: aussi Mr. de Scheibler, connaissant les hautes qualités qui distinguent V. E., est parfaitement tranquille et assuré; il ne dissimule pas non plus, que la forteresse de Maestricht a été, et est encore toujours, pour les provinces Rhénanes, une sauve garde de la plus haute importance, contre les menées directes de la révolution de Juillet qui, quoi qu'on en dise, ne se décourage pas."

Was het onder deze omstandigheden te verwonderen, dat de Opperbevelhebber ernstig bezwaar had tegen de doorlating van Belgische schepen met passagiers en ammunitie, eene opvatting nochtans, die professor Thonissen aanwijst als eene „attitude peu conciliante des autorités de Maestricht"?

III.

Intusschen had onze Regeering het sisypuswerk hervat door hare gemachtigden te Londen opnieuw te bevelen zich tot Engeland en Frankrijk te wenden. Dezen deden het bij nota van 14 September 1833.

Men vindt andermaal de stukken in het door mij vermelde Bijvoegsel der Staatscourant en bij Nothomb; maar de Belgische schrijver verduistert het inzicht omtrent het goed recht der Nederlandsche regeering in deze aangelegenheid, door de chronologische orde der gewisselde bescheiden niet te volgen ¹.

Onze Nota, verwijzend naar den hiervoren afgedrukten geloofsbrief van Wilmar, betoogde, dat de te sluiten overeenkomst door de Belgische militaire overheid zelve verlangd was, en dat die overeenkomst zich uitsluitend zou bepalen tot de gemeenschap te land van Maastricht met Noord-Braband. Nu echter wilde België niet alleen een anderen reisweg aangeven, maar ook geen genoegen nemen met de eenvoudige opening van de Maasvaart te Maastricht en dat niettegenstaande, gedurende de 15-jarige vereeniging der beide landen, geen voorbeeld was geweest van eene rechtstreeksche Belgische scheepvaart van Luik tot den mond der Maas of omgekeerd. De Nota wees er verder op, dat het geenszins in de bedoeling der samenkomst te Zonhoven lag om een definitief verdrag te sluiten, maar enkel eene voorloopige overeenkomst, zoodat, behoudens het uitdrukkelijk daarbij bepaalde, de tegenwoordige staat van zaken in zijne volle kracht bleef, en dientengevolge ook het verbod der Nederlandsche regeering tegen alle gemeenschap tusschen Holland en België, een verbod, onfeilbaar insluitend, dat de Belgische schepen de oevers van de Maas op het Nederlandsche grondgebied niet mochten aandoen. Met betrekking tot de Schelde, herinnerde de Nota, was op geheel gelijke wijze gehandeld; immers de

¹ Zie Nothomb, t. a. p., t. II, p. 75 vv.

Belgische scheepvaart had nooit getracht om zich met de Nederlandsche oevers in aanraking te stellen.

De Belgische gevolmachtigden te Londen antwoordden in eene nota van 3 September 1833, waarin zij betoogden het „innig en ontegenzeggelijk verband” tusschen de twee alinea's van art. 4 der Conventie van 21 Mei.

De uitslag was weer geen andere dan dat ook nu de Fransche en Engelsche vertegenwoordigers, De Bacourt en Palmerston, onze opvattingen wraakten. Zij brachten tevens in herinnering, wat, gelijk ik reeds mededeelde, een der vele kolossale misslagen geweest is van het Nederlandsch regeeringsbeleid dier dagen. Men leest hunne beschouwingen in eene nota van 29 September.

Wanneer, werd over den rechteroever-reisweg betoogd, Holland getreden was in de voorstellen om Lillo en Liefkenshoek af te staan tegen het door de Belgen bezette gedeelte van Limburg, dan zoude Holland toch den rechteroever hebben moeten nemen, als het eenige middel om over eigen grondgebied met Holland gemeenschap te hebben, zoodat het nu geen recht had om een beteren weg te vorderen. De concessie van wege België met betrekking tot het laten reizen van troepen, groot 500 man, scheen voldoende voor eigen veiligheid en voor vrijwaring tegen alle beleedigingen en aanranding: men moest toch rekening houden met de belangen der op het land wonende ingezetenen, de gelegenheid tot nachtverblijf enz.; mocht soms eene enkele maal een eenigszins grooter aantal noodig blijken, dan zou de Belgische regeering daartegen geen bezwaar maken. — Wat de Maasvaart betrof, bleef de Nota staan op de vrijheid over de geheele rivier. De conventie van 21 Mei mocht niets bevatten over eene regeling ten deze, maar ook over de gemeenschap met Maastricht was niets verder bepaald.... eene onjuistheid echter der betoogenden tot zekere mate; immers er stond in geschreven, dat de gemeenschap was vrij en onbelemmerd, terwijl de bepaling juist was opgenomen ter voorziening in de van Holland afgesloten ligging der vesting Maastricht. Maar dit voorbijziende, had de Nota het slechts voor het beweren, dat

als België eene regeling ten deze toestond in het voordeel van Holland, er geene reden aanwezig was, het andere ten nadeele van België te weigeren. Echter maakte men nu eerst het stellig voorbehoud, dat de vaart alleen gold doorvoer, geenszins handel in Holland zelf. „De Belgen,” schreven de vertegenwoordigers, „hebben op grond van deze overeenkomst het regt, om de Maas in derzelver geheelen loop stroomop- en afwaarts te bevaren; maar zij hebben voorzeker geenerlei regt om binnen de grenzen van het Nederlandsch gebied aan wal te komen, tenzij de Regering der Nederlanden hun daartoe verlof geeft.” Dan eindigen de heeren weder „met diep leedwezen” te betuigen, dat er nog zoo weinig gedaan was „om dien geest van verbittering tusschen de beide partijen te verzachten, die het ongelukkige, maar natuurlijke gevolg geweest is van hunne afscheiding.”

Wij waren nu te Londen alleen vertegenwoordigd door den heer Salomon Dedel. Hem viel het niet moeilijk bij eene breede nota van 18 October het betoogde te weerleggen. Het mocht natuurlijk niets baten: Frankrijk en Engeland antwoordden met nieuwe kracht.

Onze Regeering moest dus weer buigen en gelastte alzoo den 27^{en} October aan den Maastrichtschen opperbevelhebber, dat hij de besprekingen te Zonhoven zou doen hervatten. Zonder echter op den uitslag hiervan te wachten, wierp nu echter België zelf zijne opvatting over het nauwe verband tusschen regeling van den doortocht te land en van de gemeenschap te water ten onderste boven.

In zijne zitting van den 29^{en} October droeg namelijk het Brusselsch bewind den minister van Oorlog op, om desnoods door kracht van wapenen den doortocht over land van Maastricht te beletten, zoo Holland niet besloot tot „la cessation du droit provincial perçu sur la Meuse, dans cette forteresse, contrairement à la convention de Mayence, et la levée de certains entraves, qui, également incompatibles avec les stipulations de cette convention, n'étaient pas du reste exigées par la nécessité de pourvoir à la sûreté de ladite forteresse.”

Aldus zag de Belgische regeering af van eene regeling bij conventie; wanneer de vaart open bleek in den vorm als zulks nu bedoeld werd, zou zij niet nader op contractueele vaststelling staan, besloot de ministerraad; een besluit, dat door Nothomb als hoogst inconsequent scherp is afgekeurd geworden ¹.

Dienzelfden 29^{en} had de regeering te 's-Gravenhage aan generaal Dibbets gelast den provincialen tol te St. Pieter op te heffen en werd hem tevens advies gevraagd over België's wensch, dat een getal van tien personen, ofschoon geene schippers zijnde, zich op de Maasschepen mochten bevinden, die Maastricht doorvoeren; verder dat niet geheven zouden worden bijkomende heffingen ten behoeve van beambten en het geene vertraging veroorzaken door onderzoek, behoudens hetgeen reglementair noodig bleek voor de zekerheid der vesting; bezwaren, waarmede generaal Hurel ons legerbestuur in kennis had gesteld. De Opperbevelhebber antwoordde den 31^{en} October. Ten aanzien van het eerste punt, drukte hij zijne bevreemding uit „dat zoodanig voorstel door den generaal Hurel wordt gedaan, daar, in diepen vredes-tijd, geen afvarend schip op de Maas, ooit eenig ander persoon dan den schipper en zijnen knecht, ten hoogste twee, met zich heeft vervoerd; en moet ik een des te meer verdacht oogmerk veronderstellen, daar, gewoonlijk 40 à 50 schepen 's daags te St. Pieter aanleggende, ik mij, onverhoeds, op dit gedeelte der vesting, zoude kunnen aangevallen en overrompeld zien;” wat het tweede punt betrof, merkte hij op, dat „geene andere maatregelen zijn bevolen, dan om zich te verzekeren, dat alleen troepen, materieel, noch ammunitie, langs de Maas, door de vesting worden gevoerd.”

¹ „Ce n'était pas là persister dans la première résolution, qui consistait à demander que l'application du tarif de Mayence à la Meuse fût réglée par une convention; le ministère belge ne faisait plus de la forme une condition sine quâ non; il lui suffisait que l'application du tarif de Mayence fût constatée en fait.

„Dans sa séance du 1er novembre, le conseil abandonna au département de la Guerre la partie purement militaire de la négociation, abandon difficile à justifier d'après la rigueur des principes qui supposent une responsabilité collective.” Nothomb, t. a. p., t. II, p. 86—87.

Den 30^{en} October waren weder de Nederlandsche en Belgische vertegenwoordigers te Zonhoven bijeen. Dadelijk werd Menso geïnterpelleerd over de Maasvaart. Onbekend met de bereids plaats gehad hebbende opheffing van den provincialen tol en met Dibbets' meening over de andere daarbij betrokken belangen, schreef de majoor er den 2^{en} November over aan den Opperbevelhebber. Nog denzelfden dag kreeg Menso antwoord; den 3^{en} werd het inderhaast geschrevene nader door Dibbets uitgewerkt. De St. Pieterstol leverde geen bezwaar meer; het Belgisch verlangen om de scheepvaartrechten te betalen, niet te Maastricht, doch te St. Pieter, omdat daar tevens het onderzoek der schepen plaats vond, kon ook toegestaan worden, behoudens goedkeuring van de Regeering, zoodat dan na het afteekenen der manifesten, de schepen steeds dadelijk konden doorgaan; maar tegen het medenemen op elk schip van tien passagiers (geene militairen zijnde) bleef Dibbets bezwaar maken, vooral wegens het groot aantal schepen. Van het ten deze bevolene gaf Dibbets dd. 3 November mede kennis aan Oorlog bij volgend schrijven: „Behalve de voorzieningen, in mijne brieven van gisteren en heden vermeld, ter voorkoming van allen hinder in de doorvaart alhier, zal al dadelijk worden bevolen, dat de passage van alle op- en afvarende schepen, in stede van om het uur, telken halfuur zal plaats hebben. Er bestaat alom reden te verwachten, dat geene verdere bezwaren omtrent de Maasvaart zullen te berde komen. Al hetgeen hieromtrent aan de Belgische kommissarissen wordt medegedeeld, zal alleen bij monde geschieden, terwijl ik Uwe Exc. niet mag onkundig houden, het de intentie is, dat steeds, onder geen voorwendsel, in de militaire conventie, door de Nederlandsche kommissarissen te sluiten, schriftelijk eenig gewag gemaakt wordt van de Maasvaart zelve.”

Intusschen bleef men van Belgische zijde het nemen van tien passagiers per schip vorderen. Voor majoor Menso viel het te moeilijker zijne wederpartij tot andere gedachten ten deze te brengen, omdat in het stuk, dat den 16^{en} Augustus als overeen-

komst door de Belgische commissarissen was ontworpen, een artikel voorkwam, dat die 10 passagiers veroorloofde, terwijl daartegen door den Opperbevelhebber geene bedenking was geopperd, doch destijds enkel omdat de weinige schepen, die toen doorkwamen, niet gevaarlijk konden zijn. Majoor Menso schreef er den 5^{en} November weder zijn chef over; ook verzocht hij diens meening ten aanzien van Bree als *étappeplaats*. Denzelfden dag antwoordde Dibbets:

„Hoezeer bij art. 10 van het project-tractaat der Belgische kommissarissen dd. 16 Augustus dezes jaars, geene zwaarigheden gemaakt zijn, om tien passagiers per schip mede te nemen, is de doorvaart, sedert dien, zóó merkelyk toegenomen, dat zulks thans niet vrij van bedenkingen zoude zijn, gelijk UWEdG. bij mijne missive van den 3^{en} dezer, no. 436, reeds werd medege-deeld. Nogthans, om de Nederlandsche kommissarissen aan het eenmaal opgegevene gestand te doen blijven, zal ik, op mijne verantwoordelijkheid, hierin toegeven, en, naar mate van omstandigheden, de dienst in de voorstad St. Pieter doen versterken. Betreffende het voorstel der Belgische kommissarissen, om den weg over Bree te bepalen, in plaats van over Thorn, ben ik van advies, dat eerstgemelde te verkiezen is, als korter zijnde, en ook omdat een bataillon te Bree vernachten kan. Ik acht het overbodig UWEdG. te doen bedacht zijn, dat het meeren-deel van dezen brief, evenals de geheele inhoud van mijnen vorigen, als onderhandsche inlichting moet worden aangemerkt.”

In de Zonhovensche besprekingen kwam nu voortgang, zoodat bij schrijven van 9 November majoor Menso eene betuiging van voldoening van den Opperbevelhebber ontving, over hetgeen reeds verricht was. Den volgenden dag werd uit 's-Gravenhage de verwacht wordende machtiging ontvangen betrekkelijk de verplaatsing van de inning der scheepvaartrechten van Maas-tricht naar St. Pieter, hetgeen den Opperbevelhebber dadelijk, dus den 10^{en}, het volgende aan Menso deed schrijven, belangrijk in zoover, dat daarmede van Belgische zijde alle be-

zwaren wegvielen voor het aangaan der nu weldra te sluiten conventie.

Mijnheer de Majoor, Daar al hetgeen de Maasvaart door de vesting Maastricht betreft, als geregeld kan beschouwd worden, voldoe ik aan Uw verzoek, UwEdGestr. met de wijzigingen, welke in deze hebben plaats gehad, alsnu bekend te maken:

1e. Ingevolge de bevelen uit 's-Gravenhage, gedagteekend 29 October 11., no. 37, is de Provinciale tol te St. Pieter op den 1en dezer maand, ingetrokken en opgeheven.

2e. Den 3en dezer maand heb ik mijne instructie omtrent de doorvaart dd. 5 Junij dezes jaars gewijzigd als volgt: „Dat in plaats van alle uren te kunnen op- en afvaren, zulks alsnu alle halfuren kan geschieden; en dat, zoodra de manifesten op het bureau zullen afgeteekend zijn, de schepen dadelijk de vrije doorvaart moet worden toegelaten.”

3e. Bij den hoogen waterstand der Maas, het voor de afkomende groote schepen moeilijk zijnde te St. Pieter aan te leggen, heeft men hierin sedert den 8en dezer voorzien, door de visitatie van zoodanige schepen te doen plaats hebben aan de „Rooode hen”, onder de gemeente St. Pieter.

4e. Op gelijken datum is door mij bewilligd, dat uit hoofde van de hoogte der rivier, het trekpad onder de Maasbrug niet te gebruiken is, de trekpaarden van de opkomende schepen, over den hoofdwal van Wyck zullen worden toegelaten.

5e. Het bureau van ontvangst der scheepvaartregten op de Maas is, tot meerder gemak, in de voorstad St. Pieter gevestigd. En

6e. Hoezeer, in diepen vredestd, een afvarend schip op de Maas, zelden meer dan de schipper met een of twee knechten medevoert, is echter dezerzijds bewilligd, om tien passagiers geene militairen, per schip toe te laten.

Deze officiële mededeeling zal, vertrouw ik, voldoende bewijzen, dat al hetgeen dezerzijds de Maasvaart heeft kunnen bevorderen, is daargesteld.

Daar dit stuk bestemd was om aan de Belgische commissarissen te worden vertoond, voegde de Opperbevelhebber er het volgende afzonderlijk schrijven voor majoor Menso bij: „UwEdG. ontvangt hierbij den verlangden brief, ten einde van dit officieel stuk het noodig gebruik te maken. De datum, betreffende het intrekken en opheffen van den Provincialen tol te St. Pieter, zal de Belgische commissarissen overtuigen, dat deze wijziging

niet een gevolg is van hunne eerste nota's der thans plaats hebbende bijeenkomst te Zonhoven. Omtrent het 4e punt, kan men hen wel ernstig doen gevoelen, dat het bewilligen, om de trekpaarden over den hoofdwal te Wyck toe te laten, eene vergunning is, die uitsluitend en alleen van mij afhangt, en dat, indien van hunne zijde het belang daarvan, bij de verdere onderhandelingen, niet naar waarde wordt ingezien, al spoedig het gebruik van dezen hoofdwal zoude kunnen worden ontzegd, waardoor het alsdan voor opkomende schepen, bij hoog water als thans, onmogelijk wordt op te varen."

Menso stelde eene vertaling van het voor overlegging bestemde stuk van Dibbets aan de Belgische commissarissen bij nota ter hand¹, hetgeen aanstonds tot meerdere toenadering leidde. „Het schijnt," berichtte de Opperbevelhebber den 11^{en} aan Oorlog, „dat de onderhandelingen te Zonhoven aanleiding hebben gegeven tot bevelen, die tot dusver niet hebben bestaan. Verscheidene officieren, van verlof terugkomende, hebben niet alleen geene de minste letsel ontmoet, maar zijn zelfs met onderscheiding behandeld."

Twee dagen later, dus den 13^{en} November, werd Dibbets „bijzonder aangenaam" verrast, gelijk hij Oorlog berichtte, door de mededeeling van majoor Menso, dat de onderhandelingen als geëindigd konden beschouwd worden, „zoodat," voegde hij er bij, „mijn aan dien Hoofdofficier gerigte, officiële brief, waarvan ik de eer had Uwer Excellentie onder dagteekening van den 10^{en} dezer, no. 528, kopy toe te zenden, de gewenschte uitwerking heeft gehad."

De Opperbevelhebber gaf alsnog de strengste bevelen, om aan de Maasdoorvaart geen den minsten hinder toe te brengen. Daartoe was het noodig, dat de ontvanger der scheepvaart-rechten uit Maastricht zich steeds te St. Pieter bevond en „onder geen voorwendsel" er van doorging, gelijk reeds had plaats gevonden, vermaande Dibbets den 14^{en} November den waarnemenden

1 Beide stukken door Nothomb opgenomen, t. II, t. a. p., p. 143.

gouverneur, Jhr. Kerens, „ten einde alzoo de onverhinderde doorvaart naar behooren te verzekeren” ¹. Toen de heer Kerens bezwaren maakte en er op wees, dat de heeren militairen aan vertragingen schuld waren, kreeg hij den 15^{en} van den Opperbevelhebber het volgende ten antwoord: „Indien omtrent het 2^e punt van mijnen aan den majoor Menso gerigten officiëlen brief, dd. 10 dezer maand, no. 455 — aan UHgEdG. bij den mijnen van gisteren, no. 465, medegedeeld — niet eene volkomene executie bestaat, is zulks geenszins aan de militaire autoriteit, maar wel aan de burgerlijke administratie toe te schrijven. Mijne bevelen zijn steeds stellig, en ik zorg, dat dezelve stiptelijk worden achtervolgd. De heer Knoop heeft, bij mijn weten, nimmer de schepen, wat de Maasvaart betreft, eene vertraging doen ondervinden; deszelfs aan den dag gelegde ijver en medewerking, sedert nu meer dan drie jaren, zijn te algemeen bekend, om hieraan zelfs te twijfelen ². Nog heden morgen zijn vier schepen te St. Pieter, vóór twaalf uren, aangekomen, doch de gedelegeerde en geëmployeerden hadden het bureau reeds verlaten, en waren de Vrouwepoort binnengekomen. Het slot Uwer HoogEdelGermissive van gisteren, alsnu ontvangen, is alzoo geenszins hier van toepassing; en daar ik alléén verantwoordelijk ben omtrent de vrije en onverhinderde Maasvaart door de vesting Maastricht, mag ik vertrouwen, dat geene verdere bezwaren van dien aard meer zullen bestaan.”

Intusschen was kapitein Forstner van den Generalen staf be-

1 De Belgisch gezinde gouverneur De Beeckman had zijn ontslag moeten nemen; hij was vervangen met den titel van „buitengewoon commissaris” door staatsraad Gerieke. Daar deze echter te 's-Gravenhage gevestigd bleef, werden zijne functiën plaatselijk waargenomen door Jhr. P. A. J. Kerens. — Zie hierover mijne verhandeling: „De samenstelling van het stedelijk en het provinciaal bestuur te Maastricht, bij en na het uitbreken van den Belgischen opstand” in de „Publications de la société historique et archéologique dans le duché de Limbourg”, 40ième année (1904).

2 Over Dibbets' groote waardeering van den heer A. Knoop, leze men ook mijn artikel „Bijdrage tot de kennis der militaire toestanden in de vesting Maastricht tijdens den staat van beleg 1830—1839” in „De Militaire Spectator”, jaargang 1905, het Ve hoofdstuk.

volen geworden den door onze militairen te volgen weg in bijzonderheden op te nemen; hij kwam den 16^{en} November uit Zonhoven te Maastricht terug met de mededeeling, dat de weg over Asch, Bree en Achel door de wederzijdsche commissarissen was aangenomen.

Van Belgische zijde deed men, op ontvangst van Dibbets' officieel schrijven van den 10^{en}, plaatselijk in de omgeving van Maastricht onderzoek over de behandeling der schepen. Ook ontving het Brusselsch bewind de ontwerp-overeenkomst, waarvan de artikelen weliswaar niets over de Maasvaart bepaalden, maar onder de overwegingen van de door den Hertog van Saxen-Weimar met Dibbets ter eene zijde en door generaal baron Hurel ter andere te sluiten overeenkomst stond: „dat de verklaring van Mijne Heeren de Gevolmagtigden van Z. M. den Koning der Nederlanden, vervat in de Nota, den 14^{den} September door hen aan de Heeren Gevolmagtigden van Frankrijk en Engeland gerigt, heeft doen blijken, dat de vaart op de Maas, naar luid der bepalingen van art. 4 der overeenkomst van 21 Mei 1833 voor de Belgische vaartuigen vrij en open is.”

Van Nederlandsche zijde had men nu op de goedkeuring der ontwerp-overeenkomst door het Belgisch bewind te wachten ¹.

Den 17^{en} November nam de ministerraad te Brussel akte, verhaalt Nothomb ²:

1e. Van Dibbets' brief dd. 10 November;

2e. Van een proces-verbaal der schippersvereeniging te Luik, bevestigende de in den brief voorkomende verzekeringen ten aanzien van de Maasvaart;

3e. Van de ontwerp-overeenkomst, met de overweging over de Maasvaart.

¹ „Het project der overeenkomst,” rapporteerde Dibbets dd. 16 November aan Oorlog, „bevat alle die onderwerpen, welke tot de vrije gemeenschap met Noord-Brabant worden vereischt. De finale afdoening, gelijk reeds bekend zal zijn, hangt alleen af van het antwoord uit Brussel, omtrent mijnen brief dd. 10 dezer, no. 455; volgens tijdingen, alhier ontvangen, schijnt men zich van de daarin opgegeven daadzaken alvorens te hebben willen verzekeren.”

² T. II, t. a. p., p. 87.

Op grond hiervan werd de Minister van Oorlog gemachtigd de conventie te doen teekenen, gelijk den 18^{en} over en weer door partijen plaats vond, waarop majoor Menso met de overeenkomst naar Maastricht terugkeerde. De troepen kwamen juist van de parade, gehouden ter eere van den jaardag der Koningin, toen zij den majoor ontmoetten, dat dadelijk de manschappen in blijdschap deed uitbarsten! „De onverwachte terugkeer van den majoor Menso, bij het binnenrukken der troepen,” rapporteerde Dibbets den 21^{en} aan Oorlog, „verwekte eene algemeene vreugde, welke men den geheelen dag door heeft bespeurd, zonder dat echter de minste buitensporigheid is begaan, daar zelfs geen enkel soldaat op het avond-appèl heeft gemankeerd. Gelijk bekend is, verwachten de miliciens met ongeduld het oogenblik van hun vertrek; daarentegen bemerkt men, dat de vrijwilligers, en vooral de kaders, gaarne alhier zouden verblijven.”

Nadat de Opperbevelhebber de gesloten conventie had geratificeerd, zond hij den 26^{en} November den 1^{en} luitenant-adjudant Lilly er mede naar Zonhoven voor de uitwisseling der ratificatiën; denzelfden dag kwam deze met het gewisselde stuk terug. Het stuk werd in onze Staatscourant van 2 December 1833 gepubliceerd ¹.

Op den 2^{en} December begonnen in de Belgische Kamer van Afgevaardigden de meest heftige discussiën tegen het verdrag en tegen het beleid des Ministers van Buitenlandsche Zaken, generaal Goblet; ze werden den 7^{en} en den 9^{en} voortgezet, zonder dat echter eene stemming er over plaats vond ². De eer en de staatsregeling van België heetten aangerand; nu zouden vreemde troepen, zoolang het status quo duurde, over België's grondgebied gaan; van de Maasvaart stond niets in de conventie; door Maastricht kon men steeds bedreigd wor-

¹ Zie ook de courant van 5 April 1834. Bij Nothomb vindt men de conventie, t. II, t. a. p., p. 139.

² Zie o. a. voor deze discussiën onze Staatscourant van 5, 10 en 12 December 1833.

den, aangezien men er de bezetting gemakkelijk krachtiger kon maken. — Goblet voerde aan, dat het sluiten der conventie aan België gelegenheid gaf om op militair gebied te bezuinigen; 'n 30000 francs daags tot onderhoud der troepen werden daardoor bespaard, herinnerde mede de Minister van Staat, graaf Félix de Mérode. Deze vergeleek de Kamer bij eene verzameling vogels; de leden der oppositie schenen arenden, scherper van blik en krachtiger van vleugels dan de heeren der wederpartij, die maar domme ganzen bleken; doch wel beschouwd bestond die meerderheid enkel in eene scheller stem, waarvan de tonen, hoe wanluidend ook, toch diep in het oor klonken. Minister Lebeau merkte op, dat men in de Kamer sedert drie jaren van nationale eer en waardigheid des lands had gerept, om met dergelijke tooverwoorden juist die handelingen des bestuurs te bestrijden, die, zooals de uitkomst leerde, de Belgische onafhankelijkheid het meest hadden gevestigd.

Ziehier in substantie den inhoud van de tien artikelen der conventie van Zonhoven ¹:

1. De militaire weg voor de troepen van Maastricht naar Noord-Brabant en omgekeerd loopt over Lanaken, Asch, Op Glabeek, Gruitrode, Bree, Bocholt, Achel en Valkenswaard. In den winter of den regentijd kunnen rijtuigen en transporten gaan door Winterslag en Helchteren naar Valkenswaard. — De gemeenschap met Duitschland zal bestaan langs den straatweg van Gulpen. — De transporten kunnen van een geleide voorzien zijn, tot niet meer dan 25 man.

2. Geene Belgische troepen in de hierboven vermelde gemeenten.

3. Bree, met Beeck en Gerdingen, wordt de rustplaats tusschen Maastricht en Noord-Brabant. Daar zullen zijn een Nederlandsch en een Belgisch commissaris om alles te regelen voor huisvesting

¹ Bij Thonissen, t. a. p., t. II, p. 161, noot 1 leest men: „C'est à tort que la convention est datée de Zonhoven; elle fut en réalité conclue et signée au château de Vogelsang, sous la commune de Zolder.”

en voeding. — De Nederlandsche commissaris is bevelhebber der verblijvende troepen; hij mag echter de uitoefening van het plaatselijk gezag niet belemmeren. — Helchteren wordt de rustplaats voor transporten en geleide. De functies der Belgische en Nederlandsche commissarissen worden er waargenomen resp. door den burgemeester en den bevelhebber van het transport. — Geene rustplaats tusschen Maastricht en Aken.

4. De krijgslieden mogen reizen met wapenen en goederen. — Niet meer dan één bataljon van 8 à 900 man mag per dag door-trekken. — De afdeelingen ruitery of troepen van verschillende wapenen niet sterker dan 500 man per etmaal. — De Belgische commissaris moet minstens 24 uren te voren verwittigd worden van de aankomst van elke afdeeling, die meer dan 12 man sterk zou zijn. — Afzonderlijk reizende krijgslieden moeten eene marschkaart bij zich hebben.

5. Alle goederen der militairen en de benoodigdheden ter proviandeering van de vesting: vrij van rechten.

6. Te Bree zal voorhanden zijn een geschikt gebouw voor veroordeelde militairen. — De bevelhebber van het geleide moet in hunne voeding voorzien.

7. De Belgische commissaris verstrekt den Nederlandschen commissaris inkwartieringsbiljetten voor de te Bree verblijven-den. — De ingezetenen zullen de militairen huisvesten en voeden tegen 35 cents per dag en per man, dat betaald moet worden op den dag van vertrek.

8. Aan zieke militairen worden vervoermiddelen verstrekt en wel voor een kar met paard tegen f 0,75 per uur, voor een rijtuig met twee paarden f 1,— per uur.

9. Opzegging der conventie 14 dagen te voren.

10. Uitwisseling der ratificaties.

Zooals men ziet, houden de bepalingen niets in over de Maasvaart. Dibbets wilde intusschen van de openstelling dier vaart mede gebruik maken voor het afvoeren van wapenen naar Holland. Bij het scheiden der commissarissen op den 18^{en} deelde Menso zulks nog mede, hetgeen generaal Hurel aanleiding gaf tot een

breedvoerig schrijven dd. 25 November aan Dibbets, waarin hij berichtte, dat aan het wapenvervoer geen beletsel zou worden in den weg gelegd, wanneer ook Belgische schepen geen hinder ten' deze ondervonden'. Den 27^{en} antwoordde de Opperbevelhebber daarop weder kort: „que l'interdiction du transport des armes au travers de Maestricht, est levée depuis le 18 de ce mois, de sorte que je compte, d'après l'assurance que vous m'en donnez, que l'envoi des armes qui se fera d'ici, n'éprouvera aucun obstacle à Venlo ou ailleurs.”

Den 26^{en} November 1833 berichtte Dibbets aan Oorlog, dat den Zondag te voren, de laatste Belgische troepen Weert, Maaseyck en Stockhem hadden verlaten, zoodat de weg over Asch en Bree werkelijk vrij geacht kon worden. En verder over de Maasvaart: „De beschikkingen omtrent de doorvaart alhier genomen, worden stiptelijk achtervolgd, zoodat de schippers algemeen te vreden zijn en niets meer verlangen; daarentegen beklagen zij zich over het Belgisch bureau te Lixhé, alwaar men hen lang ophoudt, en zij openlijk te Luik verklaren, dat zij te Maastricht minder moeilijkheden dan aldaar ondervinden.”

IV.

Ter uitvoering van de conventie van Zonhoven werd als étape-commandant te Bree door Oorlog benoemd onze majoor Menso, wiens instructie o. a. inhield, dat hij vooral te zorgen had voor een behoorlijk gedrag der doortrekkende manschappen en voor de regelmatige betaling van het verschuldigde aan de ingezetenen. Majoor Von Jeetze werd benoemd tot étape-commandant te Valkenswaard.

Van Belgische zijde werd voor Bree aangewezen kolonel Druez. Louis, Alexandre, Joseph Druez was geboren te Doornik den

1 Zie den brief in bijl. 7.

27en Maart 1777 en had gedurende den Napoleontischen tijd in het Fransche leger gediend. Als adjudant van den brigade-generaal der cavalerie, De Ferrière, een zwager van Dibbets, woonde hij den slag van Leipzig bij, waarin de generaal sneuvelde. Waardeerende de bij die gelegenheid door Druetz bewezen diensten, waren er vriendschappelijke verhoudingen ontstaan tusschen hem en Dibbets. Intusschen bleef Druetz in Franschen dienst en was er na de Juli-revolutie van 1830 chef van den staf van generaal Hulot. De Belgische omwenteling bood echter eene goede gelegenheid tot bevordering aan en zoo ging hij in September 1831 in dienst der opstandelingen over met den rang van kolonel ¹. — Uit Zonhoven richtte Druetz dd. 22 December 1833 een schrijven aan Dibbets, om dezen zijne goede diensten in te roepen voor het huisraad, dat generaal Daine bij diens overgang naar de Belgen te Maastricht had achtergelaten en dat wegens schulden aan den lande zich onder sequester bevond ². Druetz voegde er aan toe, dat hij hoopte nog eens de „mooie en lieve familie” van Dibbets te kunnen terugzien ³.

1 Zie breeder in voce de „Biographie Nationale”, van de Belgische Koninklijke Academie van Wetenschappen, enz. (1878). — Toen in den aanvang van Augustus 1833 de hiervoren vermelde kolonel Rottiers den Maastrichtschen opperbevelhebber waarschuwend schreef over het drijven van zekeren Drouez, antwoordde Dibbets dd. 4 Augustus 1833: „Il se nomme Druetz, et non Drouez; je le connais depuis plus de 30 ans; natif de Tournai, il a commencé à servir dans le train d'artillerie Hollandais en 1799. Depuis lors aide-de-camp de feu mon beau-frère Mr. le Général De Ferrière, tué à la bataille de Leipzig, à la tête d'une brigade de cavalerie, l'ayant assisté dans ses derniers momens, Druetz s'est acquis des titres à notre reconnaissance. Il a continué de servir en France, et faisait partie de l'état-major du Général Guilleminot, lors de la délimitation du Haut-Rhin. Actuellement il est employé au département de la Guerre à Bruxelles. — Son frère, en dernier lieu capitaine à la 14e division d'infanterie, en garnison à Maastricht, sert en Belgique. Je lui ai toujours voulu beaucoup de bien, ce qu'il a très peu reconnu.”

2 Zie blz. 150 vlg. van mijn werk: De Belgische omwenteling in Luik en Limburg tot aan het verlies van Venlo in November 1830. 's Gravenhage, Naaml. Venn. M. van der Beek's Boekhandel, 1904.

3 „M. le général Daine me prie de vous faire parvenir la lettre ci-jointe dont l'objet, m'écrit-il, est de réclamer la délivrance de son mobilier, resté à Maastricht. Votre esprit conciliant me donne lieu de croire que vous voudrez bien accéder à la juste demande de l'un de vos anciens compagnons d'armes.

„Je saisis avec empressement cette occasion pour vous prier de présenter

De Opperbevelhebber zond deze correspondentie terug aan majoor Menso met opdracht haar aan Druetz ter hand te stellen en hem mede te deelen, dat zoolang de staatkundige geschillen voortduurden, Dibbets' positie niet gedoogde in dergelijke briefwisseling te treden.

Sinds werden van Druetz' zijde te Zonhoven allerlei moeilijkheden gemaakt, die Dibbets voornamelijk toeschreef aan het terugzenden van de Daine-briefwisseling. „Ik erken,” schreef hij dd. 11 September 1836 aan Oorlog, „het onaangename daarin voor hem gelegen, doch hij had, als oud-militair, mijne handelwijze uit het ware oogpunt moeten beschouwen, in stede daarover vertoornd te wezen. Dit echter zal wel de grondoorzaak zijn der nietige moeilijkheden, die hij soms verwekt.” Oorspronkelijk had de Opperbevelhebber zich over Druetz' invloed nog geveid, gelijk door hem aan Oorlog dd. 4 Januari 1834 was geschreven, „dat zijne personeele denkbeelden over quaestiën weinig ingang bij zijn gouvernement vinden, en hij over het algemeen wat voorbarig en zelfs onbezonnen handelt;” maar het bleek intusschen, dat op den duur Druetz wel degelijk door het Brusselsch bewind gesteund werd.

Doch ook geheel onafhankelijk van Druetz' optreden was er eene zeer natuurlijke, telkens terugkeerende oorzaak, die vooral in den beginne het optreden van majoor Menso te Bree hem moeilijkte. Het groot getal manschappen benevens het aanzienlijk aantal paarden, dat Maastricht wegzond, maakten het verkrijgen van het noodige bezwaarlijk onder eene bevolking, die ten zeerste tegen de onderscheiding was ingenomen, dat juist haar dorp als logement voor de Nederlandsche troepenmacht werd aangewezen. Den ontevreden geest erover zag men

mes hommages respectueux à Madame Dibbets et de me rappeler au souvenir de votre belle et aimable famille que je serai charmé de revoir, quand nous pourrons jouir d'une quiétude générale tant vivement désirée par les gens de bien.

„Veuillez agréer mes félicitations de bonne fin d'année et dire des choses honnêtes de ma part au loyal et brave général Verkouteren.

„J'ai l'honneur etc.”

vooral onderhouden door 'n vijftal „gemeene sujetten”, waarvan er eenigen in 1830 bij het korps van Mellinet gediend hadden. Aanvankelijk hielden zij zich nog eenigermate kalm, zoolang eene Belgische brigade gendarmerie de orde hielp handhaven, maar met de overplaatsing van deze, krachtens de Zonhovensche overeenkomst, was er in het geheel geene politie meer, zoodat ze nu vrij spel kregen. Onze militairen werden te Bree op allerlei wijzen onheusch behandeld, bij voorkeur uitgescholden voor het destijds zeer tegen de Hollanders in zwang zijnde *kaaskop*¹. In het laatst van Februari 1834 had een doortrekkend regiment reden van klagen over de voeding gehad; het was echter in die dagen de tijd der vasten. Menso vreesde nochtans, dat zich dit herhalen zou, vooral wanneer de detachementen eenigszins sterk waren; „het heeft zelfs moeite gekost,” meldde hij den Opperbevelhebber, „om van den pastoor de permissie te verkrijgen, om aan den soldaat op dien dag vleesch te mogen geven.” Dronken lieden beleedigden de militairen; tevergeefs was Menso er bij den burgemeester over gaan klagen. Het bestuurshoofd antwoordde, dat hij zich wel wachten zou, tegenover de rustverstoorders van zijn gezag gebruik te maken, omdat hijzelf erdoor in gevaar zou komen: „zooals ook werkelijk zeer kort geleden, bij eene dergelijke gelegenheid heeft plaats gehad,” bevestigde Menso's rapport van 27 Februari 1834. Bij eene andere gelegenheid, had de houder van een herberg zich evenzeer bij den burgervader over twistzoekers gaan beklagen, maar ook een afwijzend antwoord gekregen op een verzoek om tusschenkomst. Opnieuw drong Menso bij den burgemeester aan om strenge maatregelen tegen provocatiën te nemen; hij, commandant, stelde er zich verantwoordelijk voor, dat de soldaat niet de minste ongeregeldeheid zou begaan, maar beleedigingen en scheldwoorden zouden vroeg of laat ten gevolge hebben, dat de vermetelen hun verdiende loon ontvingen. „De Burgemeester, zooals alle weldenkende inwoners

1 Zoo ook tegen mijn vader te Antwerpen. Zie mijn hiervoren aangehaald werk: Luik en Limburg, blz. 4.

keuren de handelingen ten volste af," betuigde wel Menso, maar het gezag was er machteloos.

Intusschen had de Opperbevelhebber reeds vóór de ontvangst van Menso's rapport over de slechte behandeling van het vermelde detachement, van andere zijde de redenen tot klachten vernomen, hetgeen hem den 27^{en} Februari 1834 aan Menso deed schrijven: „Hoezeer ik steeds de voldoende rapporten van UEdG. ontvang over het gedrag der troepen, die te Bree hebben overnacht, is mij evenwel reeds van den aanvang ter kennis gekomen, dat bij sommige ingezetenen de militairen in geen en deele behoorlijk zijn behandeld, zelfs dat men hen het hoogst noodige geweigerd en met scheldwoorden bejegend heeft. Het schijnt wederom, bij het doorkomen van het bataillon mineurs te hebben plaats gehad, zooals blijkt uit de verscheidene aan mij vertoonde brieven, waarvan er één hiernevens is gevoegd. Ik verzoek UEdG. derhalve den Burgemeester te Bree, v e r b a a l l i j k onder het oog te brengen, dat door onzerzijds steeds de strengste krijgstuicht wordt gehandhaafd, het gedrag der inwoners dan ook geene reden tot gegronde klagen moet opleveren, te meer, daar er zich omstandigheden kunnen voordoen, die het gevolg van zoodanige handelwijze zouden kunnen doen ondervinden." En op de ontvangst van Menso's rapport van dien zelfden 27^{en}, gaf de Opperbevelhebber dd. 1 Maart andermaal te kennen: „De aan UwEdG. opgedragen betrekking vordert vooral te maken, dat Zr. Ms. troepen te Bree behoorlijk worden verpleegd en behandeld; terwijl alle bezwaren, die zich daaromtrent kunnen voordoen, al dadelijk ter mijner kennis moeten worden gebracht."

Nu achtte onze Zonhovensche commissaris het noodig, den Opperbevelhebber uitvoeriger met de toestanden te Bree bekend te maken. „Tijdens de onderhandelingen te Zonhoven," luidde zijn antwoord, „heeft het Belgisch bestuur een commissaris van Oorlog naar hier gezonden, ten einde de stedelijke regering tot eene vrijwillige huisvesting der Nederlandsche troepen over te halen; deze schijnt aanvankelijk eenigen tegenstand te hebben ontmoet, vooral omtrent den tijd van duur van

het doortrekken der troepen, en het verwijderen der brigade gendarmen uit deze stad; en heeft dan ook alleen de inwilliging verkregen, op de mondelinge belofte, dat de passage der troepen enkel de verwisseling van het garnizoen van Maastricht ten oogmerk had, en dat de gendarmen, dadelijk nadat zulks geschied was, wederom zouden retourneren. De wijze, waarop de toestemming in het verleenen van nachtkwartier door den Burgemeester is gegeven, schijnt hier vele ontevreden te hebben gemaakt, uit hoofde de decisie in deze slechts door de wet-houders is genomen en de gemeenteraad niet is geraadpleegd, hetwelk dan ook van den beginne reeds eenige botsingen heeft veroorzaakt tusschen deze en de notabelen van de stad; het denkbeeld echter, dat de inkwartiering slechts voor weinige doormarschen zoude wezen, heeft de opposanten bevredigd; daar dezen evenwel thans bemerken, dat zulks van langer duur kan zijn, hebben er reeds eenigen openlijk hunne ontevredenheid aan den Burgemeester te kennen gegeven, en over den last geklaagd, welken de inkwartiering der troepen altijd na zich sleept; er zijn dan ook enkele, welke reeds onderling in de herbergen hebben gezegd, aan den Burgemeester te zullen verzoeken om van de inkwartiering verschoond te blijven, hetwelk evenwel tot nog toe geene plaats heeft gehad. Indien de inwoners weigerden om de Nederlandsche troepen langer te huisvesten, en waartoe eene strenge behandeling jegens hen aanleiding zoude kunnen geven, zoo betwijfel ik of het Belgisch bestuur de noodige middelen zoude hebben om hen hiertoe te noodzaken; althans in de tegenwoordige omstandigheden geloof ik niet, dat door hen dwangmiddelen zouden kunnen worden gebezigd, zooals ook reeds door de Belgische kommissarissen te Zonhoven in § 9 van hunne nota dd. 17 Augustus is verklaard. Uwe Exc. zal uit deze omstandigheden ontwaren, dat zoowel de Burgemeester en de Belgische kommissaris, als ik, met de meeste omzigtigheid moeten handelen en de mindere klasse van inwoners door overreding moeten aansporen, om den soldaat in allen deele goed te behandelen, waarin wij dan ook tot nu toe, met uitzondering

misschien van enkele, naar genoegen van weerszijde zijn geslaagd. — Het is Uwe Exc. bewust, dat door het Gouvernement veel prijs op de instandhouding der conventie wordt gesteld, en dat ik van mijne zijde alles moet vermijden, wat de minste aanleiding of redenen tot het verbreken van dezelve zoude kunnen geven; tevens het welzijn van den troep niet uit het oog te verliezen, hetwelk ik durf hopen, dat door Uwe Exc. niet zal worden betwijfeld, voor zooverre het eenigszins met de moeilijke positie, waarin ik hier geplaatst ben, overeen te brengen is.”

De Opperbevelhebber alzoo volledig ingelicht, antwoordde den 4^{en} Maart 1834 tegemoetkomend: „Indien de inhoud van UwEdG. missive van den 2^{en} dezer, no. 30, mij vroeger ware bekend geweest, had ik den waren stand van zaken te Bree met meerder kennis kunnen beoordeelen; hoezeer het door UwEdG. in deze verrigte mijne goedkeuring wegdraagt, en ik volkomen instem, dat Uwe positie aldaar moeilijk is, behoort nogthans al het mogelijke te worden aangewend, om de gevolgen van regtmatige klagten voor te komen. Ook houd ik mij overtuigd, dat het wel ingezien belang der inwoners van Bree medebrengt, met omzigtigheid te handelen, vooral in den tegenwoordigen steeds onzekeren staat van zaken; en zal, indien zulks bij tijd en gelegenheid, onder het oog wordt gebragt, voorzeker niet dan van den gewenschten invloed kunnen zijn.”

De Opperbevelhebber heeft de zoozeer naar verlof hunkerende miliciens der lichtingen van 1826, 1827 en 1828, herkomstig uit de provinciën Friesland, Groningen en Drenthe, niet zonder een warm woord ten afscheid over Bree naar Holland teruggezonden, blijkens ondervolgend stuk:

Maastricht, den 9 December 1833.

DAGORDER.

Krijgskameraden !

Koning en Vaderland zijn erkentelijk voor de groote diensten, die gij nu drie jaren in deze vesting hebt bewezen; door Uw trouw en dapper gedrag heeft dit aloud Neerlands bolwerk niet voor oproer of verraad behoeven te zwichten; in onderscheidene gevechten hebt gij

met het zegevierend leger, onder het opperbevel van Zijne Koninklijke Hoogheid den Prins Veldmaarschalk, aan Neerlands roem nieuwen luister bijgezet, en eene geregte plaats in de geschiedenis van dezen tijd bekomen.

Het metalen kruis, dat op Uwe borst prijkt, zal tot op den rand des grafs het gedenkteeken zijn, dat gij voor de regten van Koning en Vaderland als brave soldaten hebt gestreden.

De Luitenant-Generaal
Opperbevelhebber der vesting,
DIBBETS.

Dibbets zorgde er tevens voor, dat de terugkeerenden in hunne provinciën behoorlijk werden ontvangen, waartoe hij den gouverneurs van Friesland, Groningen en Drente afschriften van de huldigende dagorder aanbood, met volgend schrijven:

„Deze eervolle onderscheiding kan voorzeker, wat de Provincie betreft, aan het bestuur van Uwe Excellentie toevertrouwd, niet anders dan welgevallig wezen, en het is dan ook uit dien hoofde, dat ik de vrijheid neem U. E. die mede te deelen, als een bewijs, dat de miliciens in deze voor Koning en Vaderland haghelijke tijden als brave soldaten van hun pligt gekweten, den roem hunner vaders gehandhaafd hebben, en eenmaal als zoodanig in hunne haardsteden eervol bij hunne betrekkingen zullen terugkeeren.”

De stukken vielen, gelijk men mocht verwachten, in goede aarde. „Ik heb,” antwoordde o. a. de gouverneur van Groningen dd. 16 December 1833, „aan deze, voor de provincie even vereerende, als mij aangename stukken de meest mogelijke publiciteit gegeven en daarbij mijn vertrouwen uitgedrukt, dat de ingezetenen van dit gewest, moed, trouw en vaderlandsliefde in het algemeen naar waarde wetende te schatten, den hoogen lof, welken U. E. ook de miliciens van deze provincie toezwaait, op den regten prijs zullen stellen, en dat mannen, die zich in voor Koning en Vaderland haghelijke tijden als brave soldaten van hunnen pligt gekweten en den roem hunner vaders gehandhaafd hebben, wanneer zij eenmaal in hunne haardsteden en bij hunne betrekkingen terugkeeren, in de dankbare achting

hunner medeburgers de belooning hunner pligtsbetrachting zullen vinden. — Ik betuig voorts U. E., aan wien in de eerste plaats de eer toekomt van een der aloude Nederlandsche bolwerken, in de gevaarlijke oogenblikken, voor Koning en Vaderland behouden te hebben, en die aan de onder haar bevel staande dapperen zulk een uitmuntend voorbeeld van moed, trouw en volharding gegeven heeft, mijnen opregten dank voor hare kiesche oplettendheid, door de mededeeling van de opgemaakte stukken aan den dag gelegd.”

Wat den zoo verdienstelijken majoor Menso betreft, hij vervulde zijne taak ten einde toe. Eerst toch den 23^{en} Juni 1839 keerde hij naar Maastricht terug, als een gevolg van den met België gesloten vrede. Zijn hem zoo genegen opperbevelhebber trof hij niet meer onder de levenden aan. Een paar maanden te voren overleden, was hij opgevolgd door den generaal Van der Capellen ¹. Eene gebroken gezondheid maakte het noodzakelijk, dat ook majoor Menso terstond verlof vroeg om in de badplaats Ems herstel zijner geschokte zenuwen te zoeken. „Het langdurig en eenzaam verblijf van dezen hoofdofficier te Bree,” schreef Van der Capellen dd. 24 Juni 1839 bij de doorzending van Menso's verzoekschrift aan Oorlog, „benevens de daaraan verbonden onaangename gewaarwordingen, schijnen een ongunstigen invloed, zoo op zijn fysiek, als moreel, te hebben uitgeoefend.”

¹ Zie over een en ander mijn Luik en Limburg, blz. 156 vlg.

B I J L A G E N.

Bijlage 1. Zie blz. 177, noot 1. — De door Dibbets ontvangen instructie over de opvatting onzer Regeering van de Londensche conventie dd. 21 Mei 1833 (het stuk ongeteekend en ongedagteekend in het archief aangetroffen):

Il n'est pas surprenant que l'on eut jugé le traité provisoire d'une manière si contradictoire, c'est le sort qui attend des actes de cette nature; il faut bien se résigner à voir éclore les interprétations même les plus absurdes. Chacun croit y trouver ou prétend y faire découvrir un sens favorable à l'opinion à laquelle il appartient.

Il est toutefois singulier que les dispositions de ce traité paraissent au plus grand nombre, comme vous le dites, inconciliables avec les vues attribuées au Roi dans la lettre de la Haye du 17 mai.

Comme vous savez parfaitement à quoi vous en tenir sur les intentions du Roi, qui restent toujours les mêmes, vous comprendrez que les explications qui vont être données, doivent être employées par vous à dissiper les doutes que vous recontrez et à raffermir les convictions qu'ils ébranlent.

Le Roi, en déférant au vœux et aux recommandations des trois cours du Nord, n'a pas été emmené uniquement à faire ce traité provisoire par les bonnes dispositions que celles-ci lui ont manifestées. Les avantages et les inconvénients du traité ont été mûrement balancés. Il n'a été fait que parce que les premiers l'emportaient sur les seconds.

La suspension des hostilités existait de fait et devait se prolonger de ce côté puisque les hostilités ne pouvaient être reprises sans s'exposer à une nouvelle entrée en Belgique des troupes de la France. Il n'y a donc pas en réalité de sacrifice, en s'engageant à ne pas faire ce qu'on ne pouvait faire, sans une aveugle témérité.

Le prix toutefois de cette interdiction volontaire et, suivant les circonstances, momentanée, peut paraître assez beau sans avoir besoin de s'appuyer sur des raisons puisées dans la situation intérieure de la Hollande. Le Roi, loin d'avoir par le traité dont il s'agit, compromis aucun de ces droits, peut encore les faire valoir tous, selon l'occurrence, avec plus de latitude. Il reste libre de saisir toutes les chances que la politique générale peut offrir encore; ses vues n'ont à cet égard éprouvé aucune modification.

C'est à tort que vous pensez qu'il y a armistice. Le Roi n'a pris aucun engagement envers la Belgique comme partie belligérante et comme état séparé; c'est à peine si la Belgique a été nommée, et ce

n'est pas sans dessein et sans avoir l'avenir en présence qu'une telle prétention a eu lieu.

Vous devez donc être bien persuadé, et vous pouvez en conséquence être assuré que le Roi persiste dans les mêmes intentions.

Ceux qui croient que le but secret du Roi dans le traité est en définitive un partage de la Belgique sont dans une erreur complète; il n'en est pas question.

Bijlage 2. Zie blz. 177, noot 2. — Brief dd. 9 September 1833 van generaal Dibbets aan Oorlog, over de nadeelige gevolgen voor Maastricht, voortvloeiende uit de Londensche conventie van 21 Mei 1833:

Vóór het tractaat, den 21en Mei 11. te Londen gesloten, vonden twee-en-negentig karrelieden hun goed bestaan in den door mij daartoe berekenden en toegestanen doorvoer van steenkolen en kalk, van de overbewoners van de beneden-Maas; een aantal expeditieus, ja vele Noord-Brabandsche voerlieden bezigden met een even goed gevolg hunne middelen van vervoer tot het aanbrengen van Hollandsche en koloniale producten uit 's Bosch, voor het verder vertier naar Aken en andere omliggende landstrecken, en den daaruit afvloeienden terugvoer van granen en andere noodzakelijke goederen. Dit laatste hoofdzakelijk was een gevolg der met moderatie alhier toegestane, en bij het Gouvernement, sedert April 1831, bekende vervoer van steenkolen, kalk en houtwerk, in de verhouding van het gewigt der aangevoerd wordende koloniale en Hollandsche producten. Alle neringen en handelingen herleeften zoo veel de omstandigheden zulks gedoogen; de granen bleven steeds lager in prijs dan in België, van waar ons de toevoer ontzegd was; de lage prijzen der tarwevruchten vergoedden rijkelijk de regten, die België er op hief; de handel eindelijk nam zóó toe, dat Brussel verplicht werd, eerst de tollinie te plaatsen, en later de middelen van toezigt daarop te verdubbelen.

Het tractaat van 21 Mei ontrukte aan Maastricht deze nog eenige overgebleven bron van welvaart, door het plotseling afwijzen op de Noord-Brabandsche grenzen dier goederen niet alleen, maar ook van die, welke regtstreeks uit Pruissen en Frankrijk, in transit, door België wierden aangevoerd. Door een en ander raakten een groot aantal huishoudens der volksklasse buiten bestaan, en aan de meer vermogenden werd, behalve het geleden verlies, de hoop benomen, om de allezins voordeelige gemeenschap met Holland, langs 's Bosch te bekomen.

In dien staat van zaken, waarmede ik niet nagelaten heb U. E. bekend te houden, kunnen, mijns inziens, beweegredenen van eenen mij onbekenden hoogst gewigtigen aard, alleen zoodanige beschikkingen

bevorderd hebben; trouwens de invoer van die geringe hoeveelheid steenkolen, kalk en houtwerk kan niet meer in rekening komen, naardien het dadelijk vervoer van Antwerpen naar Holland voor bezwen kan gehouden worden. De Noord-Brabandsche handelsbelangen, door de uitbreiding daaraan gegeven, en het voortdurend bestaan in haar midden van een zoo talrijk leger, kunnen niet in vergelijking worden gesteld met de noodlottige stelling, waarin deze stad sedert drie jaren verkeert, van alle betrekkingen door de Belgische tollinie afgesneden, en welkers behoud, bij eenen onverhoedschen aanval, eenen grooten steun in de min of meerdere welvaart der bevolking moet vinden.

Zijner Majesteits besluit van den 20 November 1830, met het betalen van in- en uitgaande regten naar België moeten gevolgelijk de waarschijnlijke redenen zijn, die men er aan zoude kunnen hechten, om het aangenomen beginsel vol te houden; maar de invoer langs Lobith en Antwerpen ontzenuwt reeds de kracht van het besluit; het heeft dan ook van geene Pruisische, Fransche noch andere goederen gesproken; waarom moet, zegt dan ook de algemeene stem, die uitzondering op de Hollandsche vesting gemaakt worden; terwijl sommige expediteurs mij, sedert het indienen van hun request, hebben doen verstaan, dat hunne korrespondenten vermeenen het daarheen te zullen kunnen wenden, dat zij hunne verzendingen van hier zonder regten, naar 's Bosch zouden kunnen doen.

In de hachelijke stelling, waarin deze stad zich bevindt, moet ik in mijne vroeger uitgebragte gevoelens blijven volharden, en ook bij deze op eene gunstige wending der zaak wederom aandringen. Mogten desnietteenstaande andere meer gewigtige redenen het afwijzen der onderwerpelijke vraag voortdurend eischen, dan zoude ik het van hoog belang achten, dat mij daarvan vertrouwelijk eenige opening werd gegeven, ten einde tot bereiking der inzigten van het Gouvernement mede behulpzaam te kunnen zijn, daarbij de tevredenheid te behouden, en alle aanzoecken van gelijken aard, zooveel doenlijk, voor te komen.

Bijlage 3. Zie blz. 180, noot 1. Brief dd. 14 Juni 1833 van den generaal Hurel aan den Opperbevelhebber te Maastricht over het zenden van troepen naar Noord-Brabant:

L'article 4 de la Convention du 21 Mai dernier, permet à la garnison de Maestricht de communiquer avec l'Allemagne et le Brabant Septentrional: le mode d'exécution devra être déterminé par une négociation ultérieure.

En attendant, j'ai donné des ordres aux avant-postes occupés par

les troupes de ma division pour qu'on laissât passer librement les militaires hollandais qui se dirigent isolément de Maestricht vers la frontière du Brabant Septentrional en passant par *Winterslag*, *Hout-halen* et *Helchteren*.

J'ai toutefois l'honneur de vous prévenir Monsieur le Lt.-Général que les officiers seuls pourront être revêtus de leur uniforme et armés de leur épée; quant aux sous-officiers et soldats ils devront être sans armes quoiqu'en uniforme.

Avant que mes ordres eussent été connus aux avant-postes, deux officiers hollandais, probablement de votre garnison, ont été arrêtés à Winterslag et conduits à Hasselt; des ordres ont été donnés pour qu'ils soient mis en liberté et autorisés à poursuivre leur route. *Eindhoven* et *Maestricht* pouvant être considérées comme les deux extrémités de la ligne à parcourir par les militaires hollandais, les avant-postes laisseront passer aussi les individus, non militaires, porteurs de passe-ports en règle.

Bijlage 4. Zie blz. 181, noot 1. — Brief dd. 17 Juni 1833 van generaal Hurel aan den Opperbevelhebber te Maastricht over de uitvoering van al. 2. art. 4 der Londensche conventie van 21 Mei 1833:

L'exécution du 2e paragraphe de la Convention du 21 mai pouvant donner lieu à quelques difficultés, il serait important de les prévoir et de régler d'avance de quelle manière elles seront résolues. En conséquence j'ai l'honneur de porter à votre connaissance que je suis autorisé par mon Gouvernement à vous proposer de nommer de part et d'autre des commissaires chargés de rédiger de concert une convention. Je me plais à croire que cette mesure vous semblera avantageuse pour la Hollande puisqu'elle tend uniquement à faciliter ses communications avec la place de Maestricht. Si ma proposition est acceptée par vous, Monsieur le Lieutenant-Général, ainsi par le Général Prince de Saxe-Weimar auquel je l'ai également transmise, chacun de vous désignant un commissaire, deux autres seraient nommés par nous, et un rendez-vous leur serait assigné. Le lieu le plus convenable me paraît devoir être Zonhoven, point situé à égale distance de Maestricht et du Quartier-Général du Prince de Saxe-Weimar, et qui se trouve en outre dans le voisinage de la route réservée aux communications de Maestricht avec le Brabant Septentrional.

Je vous prie de vouloir bien me faire connaître dans le plus bref délai possible, la décision que vous aurez prise relativement à ce qui précède, et, dans le cas où elle serait conforme à ma demande, m'informer en même temps du jour où la réunion des commissaires pourra avoir lieu.

Waarop generaal Dibbets dd. 18 Juni 1833 antwoordde:

La proposition que vous avez bien voulu me faire par votre lettre d'hier no. 4996, de nommer des commissaires qui se réuniraient à *Zonhoven*, afin de régler le mode d'exécution du 2e paragraphe de la convention de Londres du 21 Mai dernier, est de nature à m'obliger d'en référer au préalable. Dès que la reponse me sera parvenue, je m'empresserai, Monsieur le Général, de vous écrire ultérieurement à cet égard.

Bijlage 5. Zie blz. 182, noot 1. — Brief dd. 15 Juli 1833 van generaal Hurel aan den Opperbevelhebber te Maastricht over de schorsing van de onderhandelingen te *Zonhoven*:

D'après la divergence des instructions que vos Commissaires et le mien ont reçues, on doit présumer que les négociations entamées à *Zonhoven* n'emmèneraient aucun résultat, les questions étant d'une telle gravité qu'elles ne peuvent être résolues que par les signataires de la Convention du 21 mai, principalement en ce qui concerne l'exécution de l'article 4. En conséquence mon Gouvernement regarde comme inutile, pour le moment, une nouvelle réunion de commissaires hollandais et belges à *Zonhoven*. Rien ne sera donc changé, jusqu'à nouvel ordre, au mode de communication établi entre la place de Maestricht et le Brabant Septentrional ou l'Allemagne.

Je vais (?) cependant avoir l'honneur, Monsieur le Lieutenant-Général, de vous proposer, dans l'intérêt de l'humanité, d'autoriser les sujets hollandais et belges qui habitent des communes voisines des frontières et qui possèdent des champs sur le territoire étranger, d'y faire leurs récoltes. J'ose espérer, Monsieur le Lieutenant-Général, que vous voudrez bien accueillir favorablement ma proposition.

Bijlage 6. Zie blz. 187, noot 1. — Brief dd. 10 Juni 1833 van den generaal Hurel aan den Opperbevelhebber te Maastricht over de openstelling van de Maasvaart:

La convention de Londres du 21 mai a été ratifiée le 29 du même mois: d'après l'article 4 de cette convention, la navigation de la Meuse doit être ouverte ou commence immédiatement après l'échange des ratifications. Jusqu'à ce qu'un règlement définitif ait été arrêté entre les gouvernements de la Belgique et de la Hollande, il a été décidé que l'on se conformerait à la convention conclue à Mayence le 31 mars 1831, autant que les dispositions prescrites relativement à la navigation du Rhin pourront s'appliquer à celle de la Meuse.

Des ordres viennent d'être donnés au commandant de Venlo, pour

qu'il se conforme en ce qui lui concerne aux intentions sus énoncées, et qu'il laisse librement descendre et remonter la Meuse à tout bateau belge ou étranger. Toutefois, Monsieur le Général, cette mesure ne recevra son entière exécution, que lorsque vous aurez bien voulu me donner l'assurance que vous aurez reçu de votre Gouvernement des ordres dans le même sens.

Je vous prie, Monsieur le Général, de vouloir bien vous rappeler les dispositions de l'article IV de la convention du 21 mai et de préciser dans votre réponse que me rapportera mon aide-de-camp porteur de cette lettre, si la liberté du passage de la Meuse sera établie par vous à Maestricht pour les bateaux qui remontent ou descendent la fleuve.

Bijlage 7. Zie blz. 208, noot 1. — Brief dd. 25 November 1833 van generaal Hurel aan den Opperbevelhebber te Maestricht over het transport van wapenen enz. per scheepsgelegenheid langs de Maas:

Le 18 de ce mois après la signature de la Convention et lorsque les commissaires aux conférences de Zonhoven allaient se séparer, le major Menso dit que votre intention était de profiter de la voie de la Meuse pour faire descendre en Hollande des armes appartenant à quelques bataillons d'infanterie de la garnison de Maestricht, qui en possédait un double approvisionnement, si toutefois un pareil mode de transport ne rencontrait aucun empêchement de notre part. Je suis autorisé, Monsieur le Lieutenant-Général, de vous informer que l'intention du gouvernement belge est d'établir une réciprocité pleine et entière pour le passage à Venlo de tous les effets dont le passage sera autorisé pour Maestricht, et notamment pour les armes dont il est question.

Comme Monsieur le major Menso a assuré que toute interdiction du transport des armes au travers de Maestricht était maintenant levée, j'ai l'honneur de vous prier, Monsieur le Lieutenant-Général, de vouloir bien me communiquer les dispositions réglementaires que vous avez dû prendre à ce sujet. Aussitôt que cette communication me sera faite, des ordres seront données au Commandant Supérieur de Venlo pour le libre passage des armes et de tous les autres effets dont le passage est autorisé pour Maestricht.
